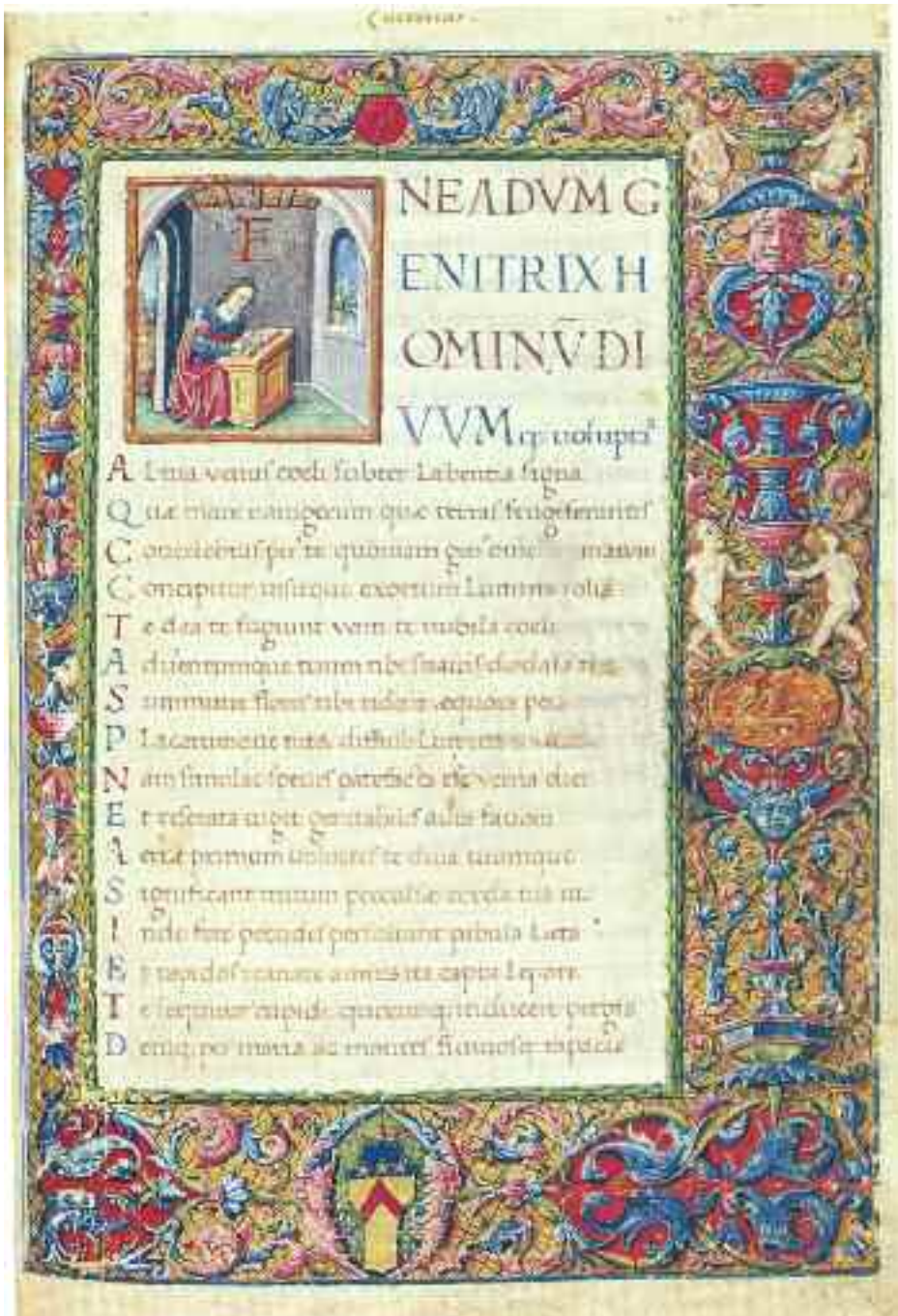

B'

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ.**

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η αρχή βιβλίου του Λουκρήτιου, *De Rerum Natura*, χειρόγραφο της Βρετανικής Βιβλιοθήκης

ΠΡΩΤΟ ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΥ ΕΞΑΜΗΝΟΥ

Τάνια Χριστοφοράτου, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Π.Μ.Σ. Βιοηθική

Raffaello, Stanza della Segnatura, Η Φιλοσοφία

ΦΙΛ. 101 Τα εννοιολογικά θεμέλια της Βιοηθικής: Ηθικές θεωρίες

- Υπεύθυνη:** Σταυρούλα Τσινόρεμα
- Διάρκεια:** 1 Εξάμηνο. Υποχρεωτικό μάθημα (2 δ. μ. / 7 ECTS)
- Στόχοι:**
- Η κατανόηση της θεωρητικής βάσης της βιοηθικής μέσω της εκπαίδευσης στις ερευνητικές μεθόδους και τα αναλυτικά εργαλεία της ηθικής επιχειρηματολογίας
 - Η απόκτηση δεξιοτήτων για την αντιμετώπιση ηθικών προβλημάτων στις επιστήμες της ζωής και την ιατρική, μέσω του θεωρητικού πλαισίου της ηθικής φιλοσοφίας
- Περιεχόμενο:**
1. Ηθική και Μεταφυσική: Οντολογική θεμελίωση της ηθικής
 2. Θεωρίες του σκωτικού διαφωτισμού. Ηθικά συναισθήματα και ηθική της εργασίας: David Hume και Adam Smith
 3. Immanuel Kant: Ηθική της μορφής
 4. Jeremy Bentham και J.S.Mill. Ωφελιμισμός
 5. Σύγχρονες ηθικές θεωρίες:
 - Συμβολαιικές και κονστρουκτιβιστικές θεωρίες, Rawls και Habermas
 - Αρεταϊκή ηθική, ηθική της φροντίδας, φεμινισμός, κοινοτισμός
 6. Ηθικός σκεπτικισμός. Τύποι σκεπτικισμού στην ηθική θεωρία: καζουισμός, ντεσιζιονισμός, συγκινησιοκρατία
 7. Σύγχρονα ηθικά προβλήματα. Ηθικός σχετικισμός και οικουμενισμός. Τοπικότητα (των κοσμοθεωριών) και οικουμεινικότητα (των αξιών της ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος, της αντιμετώπισης της φτώχειας και της πείνας)
 8. Η σχέση ηθικής θεωρίας και βιοηθικής. Η επιλογή μεταξύ ηθικών θεωριών στο πλαίσιο προβληματικής της βιοηθικής

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- Adam Smith, *The Theory of Moral Sentiments*, 1759.
- David Hume, *An Enquiry Concerning the Principles of Morals* (1777), (ed.) J. B. Schneewind, Hackett, 1983.
- Immanuel Kant, *Τα Θεμέλια της Μεταφυσικής των Ηθών* (*Grundlegung zur Metaphysik der Sitte*, 1785), ελλην. μτφ. Δωδώνη, 1984.
- Immanuel Kant, *Κριτική του Πρακτικού Λόγου* (*Kritik der praktischen Vernunft*, 1778), ελλην. μτφ. Εστία, 2004.
- George Khushf (ed.), *Handbook of Bioethics*, Kluwer Academic, Publishers, 2004.
- Will Kymlicka, *Contemporary Political Philosophy. An Introduction*, Oxford University Press, 2002, ελλην. μτφ. *Η Πολιτική Φιλοσοφία της Εποχής μας. Μια Εισαγωγή*, Πόλις, 2005.
- John Stuart Mill, *On Liberty* (1860), in *Utilitarianism, On Liberty and Other Essays*, (ed.) Mary Warnock, Fontana, 1962, ελλην. μτφ. *Περί Ελευθερίας*, Επίκουρος, 1983.
- John Stuart Mill, *Utilitarianism* (1860), in *Utilitarianism, On Liberty and Other Essays*, (ed.) Mary Warnock, Fontana, 1962, ελλην. μτφ. *Ωφελιμισμός*, Πόλις, 2002.
- Annette Baier, *A Progress of Sentiments*, Cambridge, Mass., 1991.
- Stephen Darwall, Allan Gibbard and Peter Railton (eds.), *Moral Discourse and Practice*, Oxford University Press, 1997.
- Jurgen Habermas, *Moral Consciousness and Communicative Action*, The MIT Press, 1995.
- Jurgen Habermas, *The Future of Human Nature*, Polity, 2003 (*Die Zukunft der Menschlichen Natur*, Suhrkamp, 2001).
- Onora O'Neill, *Autonomy and Trust in Bioethics*, Cambridge University Press, 2002.
- Onora O'Neill and Neil C. Manson, *Rethinking Informed Consent in Bioethics*, Cambridge University Press, 2007.
- J. L. Mackie, *Ethics. Inventing Right and Wrong*, Penguin Books, 1977.
- John Rawls, «Outline of a Decision Procedure for Ethics», *Philosophical Review* 60, 1951, pp.177-197.
- John Rawls, «Kantian Constructivism in Moral Theory», *Jour-*

- nal of Philosophy* 77, 1980, pp. 515-572.
- John Rawls, *Lectures on the History of Moral Philosophy*, Harvard University Press, 2000.
 - Michael Sandel, *Liberalism and the Limits of Justice*, Cambridge University Press, 1982, ελλην. μτφ. *Ο Φιλελευθερισμός και τα Όρια της Δικαιοσύνης*, Πόλις, 2003.
 - Samuel Scheffler (ed.), *Consequentialism and its Critics*, Oxford University Press, 1988.
 - Amartya Sen and Bernard Williams (eds.), *Utilitarianism and Beyond*, Cambridge, 1982.
 - J. G. Smart and B. Williams (eds.), *Utilitarianism: For and Against*, Cambridge, 1993.
 - Stavroula Tsinorema, «Emotivism and Prescriptivism», Ch. 27, *An Encyclopaedia of Philosophy*, (ed.) G. H. Parkinson, Routledge, 1988.
 - Σταυρούλα Τσινόρεμα, «Η Βιοηθική και η σύγχρονη κριτική της πράξης. Η Ηθική στην εποχή της βιοτεχνολογίας», *Δευκαλίων*, 24/2, Δεκ. 2006, σσ. 213-250.
 - Bernard Williams, *Ethics and the Limits of Philosophy*, Fontana, 1985.

Διδασκαλία: Διαλέξεις, παρουσιάσεις εργασιών

Εξετάσεις: Προφορικές και παράδοση γραπτής εργασίας

ΦΙΛ. 102 Βιοηθική: Μέθοδοι, Αρχές, Προβλήματα

Υπεύθυνοι: Μυρτώ Δραγώνα-Μονάχου, Κατερίνα Μαρκεζίνη, Φιλήμων Παιονίδης

Διάρκεια: 1 εξάμηνο. Υποχρεωτικό μάθημα (2 δ.μ. / 7 ECTS)

Στόχος: Η εξοικείωση των φοιτητών με ζητήματα θεωρητικής θεμελίωσης της Βιοηθικής, με ιδιαίτερη έμφαση στις αρχές, στις αξίες και στα μεθοδολογικά ζητήματα που ανακύπτουν στο πεδίο αυτό

Περιεχόμενο:

1. Αναγκαιότητα, απαρχές και αρχές της Βιοηθικής ως φιλοσοφικής διεπιστημονικής παρέμβασης στις εφαρμογές των βιοεπιστημών και της βιοτεχνολογίας. Η «Οικουμενική Διακήρυξη για την Βιοηθική και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα», η ιστορία της και η προώθησή της. Βιοηθική και «Μεταβιοηθική». (Μυρτώ Δραγώνα-Μονάχου)
2. Η οικουμενικότητα της Βιοηθικής. Παγκόσμια βιοηθικά προβλήματα και νέα «δικαιώματα». Το «δικαίωμα» στην ιατρικά υποβοηθούμενη αναπαραγωγή. (Μυρτώ Δραγώνα-Μονάχου)
3. Μεθοδολογικά ζητήματα αναφορικά με τη βιο-ηθική απόφαση. Κατερίνα Μαρκεζίνη
4. Αρχαία Φιλοσοφία και Βιοηθική. Η έννοια του δυνάμει και το ηθικό καθεστώς του εμβρύου (Κατερίνα Μαρκεζίνη)
5. Η έννοια του προσώπου και της ηθικής αξιοπρέπειας: Φύση και Ηθική (Φιλήμων Παιονίδης)
6. Η αυτονομία του ασθενούς: το ζήτημα της ενημέρωσης και της συγκατάθεσης του ασθενούς (Κατερίνα Μαρκεζίνη)
7. Ζητήματα ζωής και θανάτου: Μεταμόσχευση ιστών και οργάνων (Κατερίνα Μαρκεζίνη)
8. Ζητήματα ζωής και θανάτου: Άμβλωση και Ευθανασία (Φιλήμων Παιονίδης)

9. Η Νέα Γενετική: Θεραπευτική και Αναπαραγωγική Κλωνοποίηση - Γονιδιακή Θεραπεία - Γενετικός Έλεγχος - Ιατρικά Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή (Φιλήμων Παιονίδης)
10. Βιοτεχνολογία και Αξίες: Το πρόβλημα του Γενετικού Ντετερμινισμού (Φιλήμων Παιονίδης)

Βιβλιογραφία

- G. Annas, S. Elias, *Gene Mapping: Using Law, Ethics as Guides*, O.U.P., N.Y., 1992.
- Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια*.
- Φ. Κ. Βασιλόγιαννης, *Ο Κλώνος του ανθρώπου*, Α. Σάκκουλας, 2003.
- T. Beauchamp, L. Walters, *Contemporary Issues in Bioethics*, Wadsworth Publishing Company, California 1989.
- T. Βιδάλης, *Βιοδίκαιο. Τόμος πρώτος: Το πρόσωπο*, Π. Ν. Σάκκουλας, 2007.
- Βρετανική Ιατρική Εταιρεία, *Το Γενετικό μας Μέλλον*, Λέξημα, 1992.
- Brody, *The Healer's Power*, New Haven, Yale University Press, 1992.
- Σ. Γιατζόγλου, «Η ευθανασία και το ανθρώπινο πρόσωπο», *Ίνδικτος*, τ. 14, Ιούνιος 2001, 205-230.
- G. Collste, *Is Human Life Special? Religious and Philosophical Perspectives on the Principle of Human Dignity*, Peter Lang, 2002.
- Μ. Δραγώνα-Μονάχου:
 - «Φιλοσοφία και Ιατρική Ηθική», *Καθημερινή*, 3.7.1988.
 - «Ηθική Φιλοσοφία και Ιατρική: Το πρόβλημα της εχεμύθειας», *Καλαμάτα*, 1990.
 - «Κλωνοποίηση και Ηθική», *Βραδυνή*, 3.12.1992.
 - *Σύγχρονη Ηθική Φιλοσοφία*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα 1995, κεφ. 11 «Ιατρική Ηθική», σσ. 374-400.
 - «The Realist/anti-realist debate and applied ethics», *Entretiens*

- sur les enjeux actuels de Γ ethique*, Tokyo 1995i, 71-77. Βιβλιοκριτική του έργου των M. Kuczewski, R. Polansky, *Bioethics: Ancient Themes in Contemporary Issues*, MIT Press, 2000, *Επιστήμη και Κοινωνία*, τ. 8-9, Άνοιξη-Φθινόπωρο 2002.
- «Η βιοηθική και πάλι στο προσκήνιο», *Καθημερινή* 28.7.2001
 - «Κλωνοποίηση και ηθική», *Βραδυνή*, 3.12.2001.
 - «Ηθική και βιοηθική», *Επιστήμη και Κοινωνία*, τ. 8-9, Άνοιξη-Φθινόπωρο 2002, 1 -27.
 - «*Theoretical and practical ethics on the turning point of the century*», Beijing 2002 (υπό δημοσίευση).
 - «Βιοηθική και ανθρώπινα δικαιώματα», Α' Διεθνές Συνέδριο, *Χριστιανική Ανθρωπολογία και βιοτεχνολογική πρόοδος*, Χαϊνά, Πολυτεχνείο Κρήτης, 2003, 118-126.
 - «Do we need new, reformed or common values?» in *The Idea of Values*, Philosophy Documentation Center, Charlottesville, 11 -26, 2003.
 - «Democritus and the Reformation of Man", *Diotima* 32, 2004.
 - «Moral Theory and Practical Ethics Today», *Skepsis*, XV II-III 331-337, *Education* 36, 4-8, 2004.
 - «The similarity of humans in the past and now», *Colloque international de philosophie*, «*La difference anthropologique a l'ere des biotechnologies*», Lyon, 2005.
 - «Η Διακήρυξη για τη Βιοηθική και τα ανθρώπινα δικαιώματα: Μια Ασφαλιστική δικλείδα για τις βιοεπιστήμες», *Καθημερινή*, 11.12.2005.
 - «What can be expected from Moral Philosophy in the present century?», *News and Views* 6, 2005, pp.12-20.
 - «Biotechnology as a challenge to Philosophy: Human Rights and Novel Rights», FISP Annual Meeting, Helsinki, 2005.
 - «Ιατρικά υποβοηθούμενη αναπαραγωγή: Ένας νέος χώρος σύγκρουσης Δικαιωμάτων», *Λευκωσία*, 5.3.2005.
 - «Η διδασκαλία της Βιοηθικής», *1^η Επιστημονική Συνάντηση-Retreat Βιοηθικής*, Κολυμπάρι, Σεπτέμβριος 2005.
 - «Η Οικουμενική Διακήρυξη για τη Βιοηθική και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και η ιστορία της», *Ελληνική Ιατρική και Φαρμακευτική Επιθεώρηση* 4, 56-68, 2006.
 - «De la bioethique a la metabioethique», Comites Nationaux de bioethique francophones, 2-4.11.2006, Bucarest (forthcoming).

- «Bioethics: Principles, Norms or Ethical Theory?», World Academy for Philosophy, 25.11.2006, *News and Views* 16, 10-24.
- «Need for Global Bioethics and Metabioethics», *Interim World Congress*, 14-21.12.2006, New Delhi (forthcoming).
- «Θάνατος, Αυτοκτονία, και Ευθανασία στη Στωική Φιλοσοφία», *Βίος Θεωρητικός: Αφιέρωμα στον καθηγητή Κ. Κούτρα*, 111-136, 2006.
- «Έχουμε ένα δικαίωμα στο θάνατο;», *Το Βήμα*, 2007.
- «Humanism, Secularism and Embryos», *Ethics, Law and Moral Philosophy of Reproductive Biomedicine* 14, Suppl. 1.2.2007, 32-39.
- «Does Global Bioethics Mark a new Epoch for Ethics?», *6th Losinj Days of Bioethics, Croatia*, 13-14.6.2007, (forthcoming).
- «Do we need Metabioethics as a Metaphilosophy of Bioethics?», *World Academy for Philosophy*, Blendale University, November 2007, -07-31 .
- Πρόλογος στη μετάφραση του βιβλίου των Μ. Kuczewski, R. Polansky: *Βιοηθική: Αρχαία Θέματα σε Σύγχρονους Προβληματισμούς*, Αθήνα, *Τραυλός* 2007, 13-23.
- "Teaching Bioethics", *Review of Bioethics*, Vol I, Autumn 2007/ Winter 2008, pp 48-57.
- "G. Koumantos and Bioethics", *Review of Bioethics*, Vol II, Spring/Summer 2008.
- "Philosophical Bioethics or Metabioethics?", *Review of Bioethics*, Vol II, 2008
- R. Dworkin, *Life's Dominion*, Harper-Collins, 1993.
- R. Dworkin et al., «Αυτοκτονία με ιατρική συνδρομή», *Ισοπολιτεία* 2, 1998: 79-113.
- P. Glasner, H. Rothman, *Genetic Imaginations*, Avebury Series in Philosophy, Avebury, 1998.
- Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, *Κείμενα για τη Βιοηθική*, Σάκκουλας, 2002.
- M. Evans, «Some Ideas of the Person», Greaves, Upton (eds.), *Philosophical Problems in Health Care*, Avebury Series in Philosophy, Avebury, 1996, 23-26.
- J. Habermas, *Το μέλλον της ανθρώπινης φύσης*, Scripta, 2004.
- J. Harris and Soren Holm, «Abortion», στο Hugh LaFollette (ed.), *The Oxford Handbook of Practical Ethics*, Oxford University Press, 2003.

- G. Hottois, «Από την ανθρωπολογία στην ανθρωποτεχνική;», *Επιστήμη και Κοινωνία*, τ. 8-9, Άνοιξη-Φθινόπωρο 2002, 85-106.
- Α. Κερασίδου, «Ηθικά προβλήματα της ιατρικά υποβοηθούμενης αναπαραγωγής», στο Γρηγόρης Αμπατζόγλου et al. (επ.), *Προσεγγίσεις της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής*, University Studio Press, 2006.
- Π. Κονδύλης, *Περί αξιοπρέπειας*, Ίνδικτος, 2000.
- H. Kuhse, P. Singer, *Bioethics: An Anthology*, Blackwell, 2000.
- H. LaFollette, *Ethics in Practice: An Anthology*, Blackwell, 2002.
- A. MacIntyre, *After Virtue*, University of Notre Dame Press, N.D.1981.
- Κ. Μαρκεζίνη, "Conflict of Duties in Medical Practice", *Greek Philosophical Review*, vol. 9, issue 27 (Sept. 1992), pp. 317-331.
- Κ. Μαρκεζίνη, «Η συμβολή της φιλοσοφίας στην ιατρική θεωρία και πρακτική στον σύγχρονο κόσμο», Βουδούρης Κ. (εκδ.), *Φιλοσοφία και Ιατρική*, Αθήνα 1999, 137-147.
- Κ. Μαρκεζίνη, «Η έννοια της συγκατάθεσης ως έκφραση αυτονομίας του ασθενούς», *Επιστήμη και Κοινωνία*, τ. 8-9, Άνοιξη-Φθινόπωρο 2002, 63-84.
- Κ. Μαρκεζίνη, "Towards a Globalization of Moral Values" in *Philosophia: Research Center of Greek Philosophy*, Athens 2003, pp. 34-51
- Κ. Μαρκεζίνη, «Η αριστοτελική διάκριση του δυνάμει και ενεργεία σε σχέση με την ηθική υπόσταση του προσώπου και το ζήτημα της άμβλωσης», *Θεωρητικός Βίος*, Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2005.
- Κ. Μαρκεζίνη, "A Classic Perspective of the Notion of Personhood: The Moral Significance of Potentiality and Actuality", in D. Koutras (ed.), *Vita Contemplativa*, University of Athens 2006, pp. 313-332
- C. Megone, «Potentiality and Persons: An Aristotelian Perspective», in Kuczewski, Polansky (eds.), in *Bioethics: Ancient Themes in Contemporary Issues*, MIT, 2000, 155-177.
- M. Nussbaum, *Love's Knowledge: Essays in Philosophy and Literature*, Oxford University Press, N.Y. 1990.
- Φ. Παιονίδης, «Η ηθική ευθύνη του επιστήμονα για την χρήση του έργου του», *Ίνδικτος*, τ. 14, Ιούνιος 2001, 192-204.
- Φ. Παιονίδης, «Κλωνισμός ή (κοινωνικός) κλωνισμός;», στο

- ιδίου *Υπέρ του δέοντος: Δοκίμια Πρακτικής Φιλοσοφίας*, Εκκρεμές, 2007, κεφ. 1, 2, 4.
- Φ. Παιονίδης, «Η ηθική των γενετικών παρεμβάσεων: μια πρώτη προσέγγιση», *Επιθεώρηση Βιοηθικής*, Φθιν. 2007/Χειμ. 2008, τομ. Ι, σσ. 90-106.
 - J. Rachels, *The Ends of Life: Euthanasia and Morality*, Oxford University Press, 1986.
 - B. E. Rolin, *Science and Ethics*, Cambridge University Press, 2006, κεφάλαια 6-8.
 - K. Shrader-Frechette, L. Westra, *Technology and Values*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 1997.
 - Π. Σούρλας, «Τα βλαστοκύτταρα στη βιοϊατρική έρευνα: Βασικά ηθικά προβλήματα», *Ισοπολιτεία* 5, 2001, 207-31.
 - S. Toulmin, «How Medicine Saved the Life of Ethics», *Perspectives in Biology and Medicine*, 25, 1982, 741.
 - A. Τρακατέλλης, «Βιοηθική: Πυξίδα διαχείρισης της γενετικής τεχνολογίας», *Ίνδικτος*, τ. 14, Ιούνιος 2001, 52-62.
 - D. Tress, «Classical and Modern Reflections on Medical Ethics and the Best-Interests of the Sick Child», in M. Kuczewski, R. Polansky (eds.), *Bioethics: Ancient Themes in Contemporary Issues*, MIT, 2000, 193-228.

Διδάσκοντες: Μυρτώ Δραγώνα-Μονάχου, Κατερίνα Μαρκεζίνη, Φιλήμων Παιονίδης

Διδασκαλία: Διαλέξεις - Ανάλυση περιπτώσεων (Case-studies)

Εξετάσεις: Συγγραφή δοκιμίου

Pablo Picasso, *Πουλί*, 1948

ΙΑΤ\ 101 Εισαγωγή στη Βιο-ιατρική Ηθική / Βιοηθική

- Υπεύθυνος:** Εμμανουήλ Γαλανάκης
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Υποχρεωτικό μάθημα (2 δ.μ. / 7 ECTS)
- Στόχος:** Η εισαγωγή και η εξοικείωση με τις έννοιες και τα ζητήματα της Βιο-ιατρικής Ηθικής / Βιοηθικής των μεταπτυχιακών φοιτητών, ανεξάρτητα από τη βιο-ιατρική, φιλοσοφική ή άλλη προπτυχιακή τους εκπαίδευση.
- Περιεχόμενο:** Βιο-ιατρική Ηθική και Βιοηθική: εισαγωγικές γνώσεις, ορισμοί, ιστορική αναδρομή. Αδρή ανασκόπηση βιοηθικών ζητημάτων, πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και ιστορική εξέλιξη, τρέχουσες αντιλήψεις. Εισαγωγή στα επί μέρους βιοηθικά ζητήματα: Ζητήματα της αρχής της ζωής (υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, στείρωση, δικαιώματα εμβρύου, διακοπή της κύησης, προγεννητικός έλεγχος, γονιδιακές παρεμβάσεις, ευγονική, κλωνοποίηση). Ζητήματα του τέλους της ζωής (ευθανασία και υποβοηθούμενη αυτοκτονία, μεταμόσχευση). Ζητήματα κλινικής σχέσης (ενημέρωση, συναίνεση / άρνηση ασθενούς, επικοινωνιακές δυσκολίες, απόρρητο, διακίνηση κλινικής πληροφορίας, ευάλωτες ομάδες ασθενών). Ζητήματα βιο-ιατρικής έρευνας (όρια και καταχρήσεις). Ζητήματα κατανομής του υγειονομικού αγαθού (ισότητα, προτεραιότητα, ατομική ευθύνη). Όρκoi, συμβάσεις, κώδικες, επιτροπές. Κριτική της Βιοηθικής.
- Διδασκαλία:** Διαλέξεις
- Εξετάσεις:** Προφορικές

BIO. 101 Εισαγωγή στη Σύγχρονη Βιολογία Ι

Υπεύθυνος: Χρήστος Λούης

Διάρκεια: 1 εξάμηνο. Υποχρεωτικό μάθημα (2 δ. μ. / 7 ECTS)

Στόχος: Η πρώτη επαφή με τη Σύγχρονη Βιολογία και σχέσεις με τη Βιοηθική

Περιεχόμενο: Προέλευση και Οργάνωση ζωής
- Ε. Ζούρος, Μ. Μυλωνάς

Δομή, λειτουργία και φυσιολογία κυττάρου
- Γ. Χαλεπάκης

Στοιχεία Γενετικής
- Κ. Λούης, Ν. Μοσχονάς

Κυτταρική Επικοινωνία (Ανοσολογία, Ορμόνες)
- Ε. Αθανασάκη

Διδασκαλία: Διαλέξεις

Εξετάσεις: Γραπτές

ΚΟΙΝ. 101 Κοινωνία και Βιοηθική

- Υπεύθυνη:** Μαρία Κούση
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Υποχρεωτικό μάθημα (2 δ.μ. / 7 ECTS)
- Στόχος:** Η πρώτη επαφή με ζητήματα Κοινωνίας και Βιοηθικής
- Περιεχόμενο:** Στο μάθημα αναδύεται ο ρόλος του κοινωνικού πλαισίου που αφορά τις τρεις κύριες περιοχές της βιοηθικής: περιβάλλον, ιατρική, και γενετική. Αναλύονται θεσμικές, δομικές, και πολιτισμικές συνιστώσες ζητημάτων που άπτονται της βιοηθικής, όπως αυτές εμφανίζονται σε διαφορετικές προσεγγίσεις των κοινωνικών επιστημών και ιδιαίτερα της κοινωνιολογίας. Με έμφαση στην κοινωνική οργάνωση της βιοηθικής, προσδιορίζονται οι κοινωνικές δυνάμεις και δυναμικές που επιδρούν στην ευρύτερη πρακτική της. Ειδική αναφορά θα γίνει σε κρίσιμα πεδία 'πολιτικών ζωής' (υγείας, διατροφής, ενέργειας και φύσης), καθώς και στις θεσμικές και μη-θεσμικές αντιδράσεις της κοινωνίας των πολιτών

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Bankowski, Z. and Bryant J.H. (1994) *Poverty, Vulnerability, and the Value of Human Life*, Geneva: CIOMS.
- Braun, Kathrin/Gabriele Abels (2003): *Feminist Policy Analysis and Biomedicine*. In: *Swiss Political Science Review*, Special Edition, forthcoming
- Fox, Michael (2001), *Bringing Life to Ethics: Global Bioethics for a Humane Society*, Albany: State University of New York Press.
- Galston, Arthur W. & Emily G. Shurr (2001): *New Dimensions in Bioethics: Science, Ethics and the Formulation of Public Policy*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Gottweis, H., «Stem Cell Policies in the United States and in Germany: Between Bioethics and Regulation», *Policy Studies Journal* 30: 2002, 444-469.
- Gottweis, H., «The Governance of Genomics», *Critical Public Health* 12: 1 -14, 2002.

- Gottweis, Herbert (1999): *Genetic Engineering, Scientific-industrial Revolution and Democratic Imagination* (in Gottfried Stocker/Christine Schopf (Hrsg.): *LifeScience* (Wien/New York: Springer Verlag).
- Hajer, M. (1999): *Living with Nature - Environmental Politics as Cultural Discourse*, edited together with Frank Fischer for Oxford University Press
- Hoffmaster, Barry (2001): *Bioethics in Social Context*, Philadelphia: Temple University Press.
- Jamison, Andrew (2001): *The Making of Green Knowledge: Environmental Politics and Cultural Transformation*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Jasanoff, Sheila and Brian Wynne (1998): «Science and Decision Making», in Steve Rayner and Elizabeth Malone (eds.), *Human Choice and Climate Change*, Columbus Ohio: Batelle Press.
- Λουλούδης, Λ., Γεωργιάδου Β., Σταυρακάκης Γ., (1999): *Φύση, Κοινωνία, Επιστήμη στην εποχή των «Τρελλών Αγελάδων»:* *Διακινδύνευση και Αβεβαιότητα*, Αθήνα: Νεφέλη.
- Roy D.J., Wynne B.E. and Old R.W. (1990): *Bioscience and Society*, New York: John Wiley and Sons.

Διδασκαλία: Διαλέξεις, Συζητήσεις, Παρουσιάσεις εργασιών

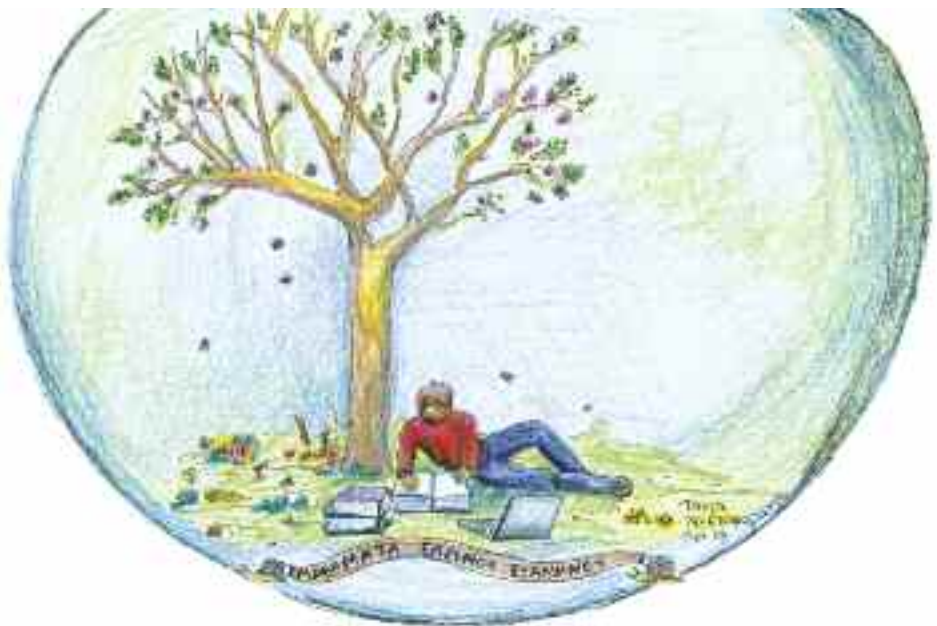
Εξετάσεις: Γραπτές και Εργασίες

Η εγκράτεια και η ακράτεια, όπως παριστάνονται σε γερμανικό χειρόγραφο 15ου αι.,
Universitätsbibliothek, Leipzig

ΠΡΩΤΟ ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΑΡΙΝΟΥ ΕΞΑΜΗΝΟΥ

Τάνια Χριστοφοράτου, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Π.Μ.Σ. Βιοηθική

Φρανθίσκο Γκόγια, *Ο ύπνος της λογικής γεννά τέρατα*, 1797-1798, Μουσείο Τέχνης, Αμβούργο

ΦΙΛ. 103 Φιλοσοφία των Επιστημών

Υπεύθυνος: Γεώργιος Μαραγκός

Διάρκεια: 1 εξάμηνο. Υποχρεωτικό μάθημα (1 δ.μ. / 4 ECTS)

Στόχος:

- Η εμπέδωση των εννοιών που χρησιμοποιούνται κατά τη φιλοσοφική διερεύνηση των επιστημών, με ιδιαίτερη αναφορά στη φιλοσοφία της βιολογίας
- Η ανάπτυξη δεξιότητας όσον αφορά τη συστηματική ανάλυση κειμένων και τη σύνταξη δοκιμίων σε θέματα φιλοσοφίας των επιστημών

Περιεχόμενο: Επιστημονική εξήγηση γεγονότων και ορθολογική δικαιολόγηση πράξεων

Η πρώτη ενότητα αφορά γενικά γνωσιολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα, όπως η επιστημονικά εξήγηση· το πρόβλημα της αιτιότητας· οι σχέσεις ανάμεσα στην εμπειρική και στη θεωρητική συνιστώσα των επιστημονικών υποθέσεων και θεωριών οι μέθοδοι ελέγχου των επιστημονικών υποθέσεων και θεωριών η χρήση της θεωρίας των πιθανοτήτων στις επιστήμες το πρόβλημα της αναγωγής· η αντιπαράθεση ανάμεσα στη ρεαλιστική ερμηνεία των επιστημονικών θεωριών και σε διάφορες εκδοχές αντιρεαλισμού η ολιστική, η ιστορικο-κοινωνική και η φυσιοκρατική θεώρηση της επιστημονικής γνώσης και κανονιστικότητας.

Η δεύτερη ενότητα αφορά ειδικά επιστημολογικά ζητήματα στη Βιολογία. Σχετικά με τη Βιολογία εξετάζονται το ζήτημα των επιπέδων ανάλυσης (είδος, πληθυσμός, οργανισμός, κύτταρο,...), σε αναφορά προς το πρόβλημα της αναγωγής, ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στο ζήτημα του κατά πόσον η κλασική γενετική ανάγεται στη μοριακή βιολογία. Εξετάζεται επίσης το πρόβλημα των σχέσεων ηθικής και βιολογίας, στο φως των κοινωνιοβιολογικών θέσεων.

Διδασκαλία: Διαλέξεις

Εξετάσεις: Σύντομα δοκίμια κατά τη διάρκεια του εξαμήνου εστιασμένα στην ανασυγκρότηση των εκάστοτε υπό μελέτη κειμένων και τελική συνθετική εργασία.

Εισαγωγική βιβλιογραφία:

- 1) S. Okasha, *Philosophy of Science*, Oxford, σειρά Very Short Introductions
- 2) B. & D. Charlesworth, *Evolution*, Oxford, σειρά Very Short Introductions

ΙΑΤ. 102 Δημόσια Υγεία

Υπεύθυνος: Τάσος Φιλαλήθης

Διάρκεια: 1 εξάμηνο. Υποχρεωτικό μάθημα. (1 δ.μ. / 4 ECTS)

Στόχος: Η εξοικείωση με τα θέματα Βιοηθικής που προκύπτουν κατά τη λήψη αποφάσεων και την υλοποίηση μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας και διαχείρισης των υπηρεσιών υγείας

Περιεχόμενο:

- Οι παράγοντες που προσδιορίζουν την υγεία ενός πληθυσμού.
- Οι επιδημίες των λοιμωδών νόσων και τα (σύγχρονα) νοσήματα φθοράς.
- Οι αρχές προαγωγής της υγείας και πρόληψης, της περίθαλψης και της αποκατάστασης.
- Ο σχεδιασμός και η διαχείριση των υπηρεσιών υγείας (Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Φροντίδα Υγείας).
- Η κατανομή των πόρων στην υγεία καθώς και τα κριτήρια και η διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Διδασκαλία: Διαλέξεις, παρουσιάσεις

Εξετάσεις: Γραπτές

ΒΙΟ. 102 Εισαγωγή στη Σύγχρονη Βιολογία

- Υπεύθυνοι:** Νικόλαος Πανόπουλος, Στέργιος Πυρίντσος
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Υποχρεωτικό μάθημα (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Η πρώτη επαφή με τη Σύγχρονη Βιολογία και σχέσεις με τη Βιοηθική
- Περιεχόμενο:** Εμβρυολογία του ανθρώπου
- Ε. Αθανασάκη
- Γενετική Ανθρώπου
- Ν. Μοσχονάς
- Εξέλιξη και Οικολογία
- Ε. Ζούρος, Σ. Πυρίντσος
- Τεχνολογία ανασυνδυασμένου DNA
- Ν. Πανόπουλος
- Βιοτεχνολογία
- Ν. Πανόπουλος
- Μολυσματική βάση ασθενειών
- Χ. Λούης
- Διδασκαλία:** Διαλέξεις
- Εξετάσεις:** Γραπτές

ΔΙΚ. 101 Δίκαιο, Ηθική και Βιοηθική

- Υπεύθυνοι:** Παύλος Σούρλας, Φίλιππος Βασιλόγιαννης
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Υποχρεωτικό μάθημα (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Η εξοικείωση των σπουδαστών με τις κανονιστικές προϋποθέσεις κατανόησης των νομικών ρυθμίσεων σε ζητήματα βιοηθικής: ιδίως ως προς τη σημασία των ρυθμίσεων του νομοθέτη και των κρίσεων του δικαστή σε ζητήματα που άπτονται της αξίας της ζωής.
- Περιεχόμενο:** Το μάθημα χωρίζεται σε δύο μέρη:
- A' Μέρος: Θεωρητική θεμελίωση. Το πρώτο μέρος στρέφεται γύρω από το ζήτημα των σχέσεων δικαίου, ηθικής και πολιτικής. Με αφετηρία τις τρέχουσες αντιλήψεις που διαισθητικά ακολουθεί ένας μη ειδικός, αναλύονται τα βασικά γνωρίσματα του δικαίου και της ηθικής και αντικρούεται ο νομικός θετικισμός, που διδάσκει την ανυπαρξία αναγκάων σχέσεων μεταξύ των δύο. Αναδεικνύεται η σημασία των ηθικών εκτιμήσεων και αξιολογήσεων στο έργο τόσο του νομοθέτη όσο και του δικαστή και αναλύονται οι βασικές ηθικές και πολιτικές παράμετροι του δικαίου, όπως η αυτονομία, η δημοκρατία, τα θεμελιώδη δικαιώματα και η δικαιοσύνη. Διάγραμμα παραδόσεων:
1. Προβλήματα σχέσεων δικαίου και ηθικής.
 2. Θέσπιση του δικαίου: ζητήματα νομιμοποίησης.
 3. Το αγαθό και το ορθό.
 4. Η ηθική του βίου.
 5. Ηθική του βίου και δημοκρατικός νομοθέτης.
- B' Μέρος: Πρακτικά διλήμματα. Το δεύτερο μέρος στρέφεται γύρω από το ζήτημα της νομιμοποιημένης νομοθετικής παρέμβασης σε ζητήματα βιοηθικής. Δείχνεται ότι, σύμφωνα με τις ηθικές και τις πολιτικές αρχές που αναπτύχθηκαν στο πρώτο μέρος, η ζητούμενη κρατική παρέμβαση δεν είναι νομιμοποιημένη, όταν απλώς και μόνο βασίζεται στη γνώμη της πλειοψηφίας, αλλά επειδή είναι επιβεβλημένη ή επιτρεπτή για τους ορθούς λόγους, ιδίως ως προς την προστασία των ατομικών και των πολιτικών

δικαιωμάτων. Με αφετηρία τη θέση ότι εν προκειμένω δεν καλούμαστε να διευρύνουμε τις γνώσεις μας, αλλά να επιλύσουμε πρακτικά διλήμματα, επιδιώκεται πρωτίστως να εκτεθεί ένας έλλογος και εύλογος τρόπος διατύπωσης των αντίστοιχων προβλημάτων, ώστε η διατύπωσή τους να επικαθορίζει και τη διαδικασία της επίλυσής τους. Διάγραμμα παραδόσεων:

1. Η αξία της ανθρώπινης ζωής.
 - 1.1 Άμβλωση: Dworkin και Rawls.
 - 1.2 Άμβλωση: Dworkin (συνέχεια).
 - 1.3 Αυτοκτονία και ευθανασία.
 - 1.4 Ευθανασία: Dworkin (συνέχεια).

2. Ακούσια πατρότητα.

3. Η αναπαραγωγική κλωνοποίηση ως θεραπευτική.

4. Η χρήση των βλαστοκυττάρων στη βιοϊατρική έρευνα.

5. Πρόσωπα και προσωπική ταυτότητα.
 - 5.1 Μέλλοντα πρόσωπα.
 - 5.2 Ένα ατομικό δικαίωμα γενετικής ταυτότητας.

6. Γενετική γνώση, γενετική κακοτυχία και δικαιοσύνη.

7. Βιοηθικά καθήκοντα.
 - 7.1 Το καθήκον ειλικρίνειας του ιατρού: ένα απόλυτο καθήκον.
 - 7.2 Το ανθρώπινο σώμα: πρόσωπο και πράγμα.
 - 7.3 Υφίστανται άμεσα καθήκοντά μας έναντι των ζώων;

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Φίλιππος Βασιλόγιαννης, *Ο Κλώνος του Ανθρώπου: Ένας επίκαιρος επανέλεγχος των συνταγματικών ιδεών* (Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003).
- Allen Buchanan, Dan W. Brock, Norman Daniels και Daniel Wikler, *From Chance to Choice: Genetics & Justice* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000).

Ronald Dworkin, *Life's Dominion: An Argument about Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom* (New York: Alfred A. Knopf, 1993).

Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου, «Ποινικοποίηση και ηθική», *Ισοπολιτεία* 5 (2001), 115-150.

Παύλος Σούρλας, *Justi atque injusti scientia: Μιά εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου* (Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1995).

Παύλος Σούρλας και Φίλιππος Βασιλόγιαννης, *Δίκαιο, Ηθική και Βιοηθική* (χειρόγραφο υπό δημοσίευση, διαθέσιμο στους σπουδαστές)

Διδασκαλία: Διαλέξεις

Διδάσκοντες: Παύλος Σούρλας, Φίλιππος Βασιλόγιαννης

Εξετάσεις: Γραπτές

Paul Gauguin, *Arearea no varua ino*, 1892

ΦΙΛ. 104 Ηθική και Βιοηθική. Οι απαρχές: Αρχαία Ηθική Φιλοσοφία

Υπεύθυνος: Ανδρέας Λέμπεντεφ

Διάρκεια: 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)

Στόχος: Εισαγωγή στα βασικά προβλήματα και τις κύριες σχολές σκέψης της αρχαίας ηθικής φιλοσοφίας από θεωρητική καθώς και από ιστορική σκοπιά. Θα συζητηθούν ορισμένα ειδικά προβλήματα που έχουν συνάφεια με την Βιοηθική.

Περιεχόμενο:

1. Αρχαία και νεώτερη ηθική. Η αναγέννηση της αρχαίας αρεταϊκής ηθικής κατά τον 20 αιώνα. Τυπολογία των αρχαίων ηθικών θεωριών. Η σχέση της αρχαίας ηθικής με την ψυχολογία και την μεταφυσική.
2. Οι απαρχές της ηθικής σκέψης: Όμηρος, Ησίοδος, οι Ορφικοί, οι Επτά Σοφοί. Οι ηθική φιλοσοφία των Προσωκρατικών: οι Πυθαγόρειοι, Ηράκλειτος, Δημόκριτος.
3. Οι ηθικές θεωρίες των Σοφιστών
4. Η ηθική του Σωκράτη
5. Πλατωνική ηθική
6. Η ηθική θεωρία του Αριστοτέλη
7. Ελληνιστική ηθική: οι Στωικοί και οι Επικούρειοι
8. Προβλήματα της αρχαίας φιλοσοφικής και ιατρικής ηθικής συναφή με την Βιοηθική. Ο Ιπποκράτειος Όρκος. Ευγονική και ευθανασία. Η αυτοκτονία. Το ηθικό καθεστώς και η νοημοσύνη των ζώων, κτλ.

Βιβλιογραφία:

- Μ. Δραγώνα-Μονάχου, *Σύγχρονη Ηθική Φιλοσοφία*, Αθήνα 1995
- Julia Annas, *The Morality of Happiness*, Oxford 1993
- Steven Everson, *Ethics (Companions to Ancient Thought, 4)*, Cambridge 1998
- Alasdair MacIntyre, *After Virtue: A Study in Moral Theory*, London, 1981

- Gregory Vlastos, *Socrates: Ironist and Moral Philosopher*, Cambridge, 1992 (ελληνική μετάφραση Παύλου Καλλιγά, Αθήνα, Εστία, 1994)
- Terence Irwin, *Plato's Ethics*, Oxford, 1995
- Michael Pakaluk, *Aristotle's Nicomachean Ethics: An Introduction*, Cambridge University Press, 2005
- Anthony Long, *Ελληνιστική Φιλοσοφία Στωικοί, Επικούρειοι, Σκεπτικοί.*, ελλην. μτφ., εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1987
- Van Hooff A., *From Autothanasia to Suicide. Self-killing in Classical Antiquity*, Londres, 1990, pp. 288
- Carric P. Medical, *Ethics in the Ancient World*, Washington (D.C.) 2001
- Richard Sorabji, *Animal Minds and Human Morals. The Origins of the Western Debate*, Ithaca: Cornell University Press, 1993

Διδασκαλία: Διαλέξεις

Εξετάσεις: Γραπτές

Raffaello, *Η νύμφη Γαλάτεια* (λεπτομ.), περ. 1512-14

ΦΙΛ. 105 Θεωρίες Διανεμητικής Δικαιοσύνης

- Υπεύθυνος:** Γρηγόρης Μολύβας
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Εμβάθυνση στο πρόβλημα επιλογής διανεμητικών αρχών για κατανομή διαφορετικών τύπων αγαθών
- Περιεχόμενο:** Διάκριση μεταξύ κατανομής και διανομής ως εννοιών που αντιστοιχούν στην αποδοτικότητα και τη δικαιοσύνη και η σύνδεσή τους με την αντίληψη προσώπου ως φορέα επιλογής και ως 'τόπου' του αγαθού. / Ερμηνείες της ισότητας. Τι σημαίνει να αντιμετωπίζουμε τους ανθρώπους εξίσου ή ως ίσους. Ισότητα ευμερίας, ισότητα στην πρόσβαση στους πόρους, ισότητα σε πρωταρχικά αγαθά, ισότητα στην άσκηση ικανοτήτων (Rawls, Dworkin, Arneson, Sumner, Sen, Roemer). / Το πρόβλημα των διαπροσωπικών συγκρίσεων στην ηθική και οικονομική θεωρία. Προβλήματα ασυμμετρότητας και ποσοτικοποίησης. Διαφορά θεωρητικών μοντέλων που στηρίζονται στις Προτιμήσεις, στις Ηδονές, στα Συμφέροντα και στις Ανάγκες. Υποκειμενιστικές και αντικειμενιστικές αντιλήψεις περί αγαθού. / Τα όρια της δικαιοσύνης και τα υποκείμενα διεκδίκησης. Δικαιοσύνη ανάμεσα σε πρόσωπα, ανάμεσα σε κράτη, ανάμεσα σε γενεές. Η θυσία του αθώου, οι ανάγκες των φτωχών χωρών, αποταμίευση και επένδυση για το μέλλον. / Προβλήματα διανεμητικής δικαιοσύνης ως στοιχείο επιλογής θεσμών και ως στοιχείο επιμερισμού πόρων σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Προβλήματα συνέχειας και ασυνέχειας μεταξύ προσωπικής και θεσμικής ηθικής
- Διδασκαλία:** Διαλέξεις
- Εξετάσεις:** Προφορικές

ΦΙΛ. 107 Αρχές της Βιοηθικής: Ιστορική- φιλοσοφική προσέγγιση

- Υπεύθυνες:** Σταυρούλα Τσινόρεμα, Μυρτώ Δραγώνα-Μονάχου
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Σεμινάριο επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Η εμπάθυνση σε ζητήματα θεωρητικής θεμελίωσης της Βιοηθικής μέσα από μια ιστορική - φιλοσοφική προσέγγιση
- Περιεχόμενο:** Η διερεύνηση τύπων προβληματισμού και αντίστοιχων παραδόσεων της αρχαίας και νεότερης φιλοσοφίας που σχετίζονται -ιστορικά και θεωρητικά- με τα σύγχρονα προβλήματα της Βιοηθικής και τις αρχές οι οποίες βρίσκονται στα θεμέλια της συζήτησης για την ρύθμισή τους
- I. Οι απαρχές της Βιοηθικής και η ευρετική αξία των κλασικών προσεγγίσεων**
- Ο χαρακτήρας της ηθικής γνώσης στην αρχαία φιλοσοφία. Σχέση γνώσης και πράξης (Γ. Καραμανώλης)
 - Στωϊκή φιλοσοφία: Λόγος - Φύση. Αντιμετωπίζοντας τον θάνατο ως Στωϊκός (Μ. Δραγώνα- Μονάχου)
- II. Θεμελιώδεις αρχές και η δικαιολόγησή τους**
- Η ηθική έννοια του προσώπου (Σ. Τσινόρεμα)
 - Ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Αυτονομία - ατομικότητα - συναίνεση (Σ. Τσινόρεμα)
 - Αγαθοεργία, μη-βλάβη, δικαιοσύνη (Σ. Τσινόρεμα)
 - Η κανονιστικότητα του φυσικού. Η φύση ως αξία (Σ. Τσινόρεμα)
 - Βιοηθική και ανθρώπινα δικαιώματα (Μ. Δραγώνα- Μονάχου)
- Διδασκαλία:** Διαλέξεις / συζήτηση / παρουσιάσεις φοιτητών
- Διδάσκοντες:** Μυρτώ Δραγώνα-Μονάχου, Γεώργιος Καραμανώλης, Σταυρούλα Τσινόρεμα, προσκεκλημένοι ομιλητές
- Εξετάσεις:** Παράδοση εργασιών

ΦΙΛ. 109 Ηθική και Βιοηθική.
Λόγοι και πράξεις. Derek Parfit, *On what matters*

- Υπεύθυνος:** Γεώργιος Καραμανώλης
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Σεμινάριο επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Το σεμινάριο επιδιώκει να εισαγάγει τους φοιτητές στις έννοιες της ηθικής επιχειρηματολογίας, με στόχο την ανάλυση και πραγμάτευση βιοηθικών προβλημάτων.
- Περιεχόμενο:** Βάση των επεξεργασιών του σεμιναρίου θα αποτελέσει το νέο βιβλίο του Derek Parfit (αδημοσίευτο ακόμα, με την άδεια και ενθάρρυνση του συγγραφέα). Συζητά την ηθική και μετα-ηθική συνολικά, με βάση, και σε κριτική αντιπαράθεση με, τις απόψεις των Kant, Hume και Sidgwick. Θα εστιάσουμε κυρίως στους λόγους της πράξης και της ηθικής πράξης, ειδικότερα.
- Διδασκαλία:** Το μάθημα θα είναι σεμιναριακού τύπου. Μετά από την εισαγωγή της πρώτης συνάντησης, οι φοιτητές θα παρουσιάσουν κεφάλαια του βιβλίου και θα ακολουθεί συζήτηση. Απαραίτητη η καλή αναγνωστική γνώση των αγγλικών και η γνώση της ηθικής των Kant και Hume.
- Εξετάσεις:** Εργασίες δοκιμακού χαρακτήρα

ΙΑΤ. 103 Στοιχεία Νευροβιολογίας

- Υπεύθυνοι:** Ελένη Σαββάκη, Ιωάννης Δαλέζιος
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Η γνωριμία με τις βασικές αρχές της οργάνωσης και της λειτουργίας του νευρικού συστήματος καθώς και των μηχανισμών με τους οποίους παράγεται η συμπεριφορά του ανθρώπου από τον εγκέφαλο
- Περιεχόμενο:**
- A. Γενικές Αρχές.**
1. Εισαγωγή στα προβλήματα της Νευροβιολογίας.
- Ιστορική ανασκόπηση (Ελένη Σαββάκη, Γιάννης Δαλέζιος)
 2. Βασική λειτουργική μονάδα του νευρικού συστήματος είναι ο νευρώνας (Γιάννης Δαλέζιος)
 3. Οι μεμβράνες των νευρώνων είναι διεγέρσιμες (Γιάννης Δαλέζιος)
 4. Νευρωνική επικοινωνία (Γιάννης Δαλέζιος)
- B. Κίνηση και Αντίληψη του Περιβάλλοντος**
5. Η κίνηση συντονίζεται από συγκεκριμένες περιοχές του εγκεφάλου (Ελένη Σαββάκη)
 6. Όραση - Οπτικός φλοιός (Ελένη Σαββάκη)
 7. Σωματαίσθηση (Ελένη Σαββάκη)
- Γ. Ανώτερες Λειτουργίες του Εγκεφάλου**
8. Λόγος (Ελένη Σαββάκη)
 9. Μνήμη και μάθηση (Γιάννης Δαλέζιος)
 10. Είναι η συνείδηση προϊόν του εγκεφάλου; (Ελένη Σαββάκη και Γιάννης Δαλέζιος)
- Διδασκαλία:** Διαλέξεις
- Διδάσκοντες:** Ελένη Σαββάκη, Ιωάννης Δαλέζιος
- Εξετάσεις:** Γραπτές

ΙΑΤ. 105 Ιστορία της Ιατρικής και της Ιατρικής Δεοντολογίας

Υπεύθυνος: Κωνσταντίνος Τρομπούκης

Διάρκεια: 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)

Στόχοι: Η εισαγωγή στην ιστορία της ιατρικής και η εξοικείωση με τις κυριότερες επιδράσεις στη διαμόρφωση της σύγχρονης ιατρικής, με ιδιαίτερη έμφαση στις ανακαλύψεις που προκάλεσαν βιοηθικούς προβληματισμούς και στους δεοντολογικούς κανόνες που ίσχυσαν κατά εποχές.

Περιεχόμενο: Στοιχεία από την ιστορία των επιστημών.
Η ιατρική στους αρχαίους πολιτισμούς, με έμφαση στους πολιτισμούς της ανατολικής Μεσογείου. Η γένεση της επιστημονικής ιατρικής, ο Ιπποκράτης και η διαχρονικότητα των απόψεων του. Η Γαληνική ιατρική και η επίδρασή της στην επιστημονική σκέψη. Βυζαντινή ιατρική: ανθολόγηση αρχαίων συγγραφέων και ιατρική πρόοδος. Η γένεση και εξέλιξη του Νοσοκομείου, εκδηλώσεις φιλανθρωπίας και επιστημονική εφαρμογή. Τα πανεπιστήμια και η επίδρασή τους στην διαμόρφωση επιστημονικής ιατρικής σκέψης. Η αναγέννηση και η ανάπτυξη της ανατομίας και της φυσιολογίας.
Οι μεγάλες ανακαλύψεις και η διαμόρφωση της σύγχρονης ιατρικής επιστήμης. Η ανάπτυξη των ιατρικών συστημάτων. Οι μεγάλες Σχολές του 19ου αιώνα.
Τα επιτεύγματα της ιατρικής και της βιολογίας στον 20ο αιώνα ως υπόβαθρο των σύγχρονων βιοηθικών προβληματισμών. Εφαρμογή των δεοντολογικών κανόνων άσκησης της ιατρικής στην ιστορική της πορεία, επιδράσεις στην διαμόρφωσή τους. Παραδείγματα άσκησης ιατρικών πράξεων.

Διδασκαλία: Διαλέξεις, συζητήσεις μετά την προφορική παρουσίαση σχετικών θεμάτων.

Εξετάσεις: Προφορική παρουσίαση και παράδοση γραπτής εργασίας

ΙΑΤ. 107 Ηθικά ζητήματα της αρχής της ανθρωπίνης ζωής

- Υπεύθυνος:** Εμμανουήλ Γαλανάκης
- Διάρκεια:** 1ο εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ. μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Η εξοικείωση των μεταπτυχιακών φοιτητών με τα επί μέρους ζητήματα της Βιοηθικής που σχετίζονται με την αρχή της ζωής του ανθρώπου, τόσο πριν όσο και κατά τη γέννηση.
- Περιεχόμενο:** Προσέγγιση των ηθικών ζητημάτων. Ανασκόπηση της ηθικής θέσης του αγέννητου ανθρώπου. Οι μελλοντικές ζωές, το ζήτημα των δικαιωμάτων του εμβρύου, το ερώτημα του δικαιώματος της μη γέννησης. Γαμέτες, προέμβρυο, έμβρυο: ορισμοί και ηθικά ζητήματα. Ηθικές αρχές και μεθοδολογία προσέγγισης ζητημάτων.
Ζητήματα πριν τη γέννηση: Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, αναπαραγωγικές τεχνολογίες, κλωνισμός. Δωρεά και αγοραπωλησία γεννητικών κυττάρων και ιστών. Συμφέρον κήματος και συμφέρον εγκύου. Διακοπή κύησης. Προγεννητικός έλεγχος. Ανίχνευση νοσημάτων εμβρύου, προγεννητική διάγνωση και θεραπεία, γονιδιακή παρέμβαση, γενετική μηχανική. Επιλογή φύλου. Ευγονική. Εκούσια ή ακούσια στείρωση.
Ζητήματα κατά τη γέννηση: ορισμός του βιώσιμου νεογνού και ηθικές συνέπειες του ορισμού, η έννοια του μειονεκτικού νεογνού και συνοδά ηθικά ζητήματα, βρεφοκτονία, ιατρική και γονεϊκή ευθύνη, ηθικά ζητήματα στην περίθαλψη του νεογνού, ζητήματα έρευνας στα νεογέννητα.
- Διδασκαλία:** Διαλέξεις, συζήτηση, παρουσίαση εργασιών
- Εξετάσεις:** Παρουσίαση γραπτής εργασίας

ΚΟΙΝ. 104 Ιατρική Ανθρωπολογία και Βιοηθική

- Υπεύθυνος:** Κώστας Γκούνης
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Η κατανόηση της σχέσης Ιατρικής Ανθρωπολογίας και Βιοηθικής
- Περιεχόμενο:** Η Ιατρική Ανθρωπολογία είναι η διαπολιτισμική μελέτη της υγείας, της ασθένειας και των θεσμικών και συμβολικών συστημάτων τα οποία διαμορφώνουν και νοηματοδοτούν τις αντίστοιχες εμπειρίες. Στο μάθημα εξετάζονται συγκριτικά η ασθένεια και οι ψυχικές και πνευματικές διαταραχές, ο πόνος, και οι τελετουργίες και τεχνικές ίασης σε διαφορετικές κοινωνίες, «πρωτόγονες» και σύγχρονες - όμως, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις κοινωνικές εκφράσεις της ασθένειας στη δική μας κοινωνία και κουλτούρα. Η βιο-ιατρική προσεγγίζεται ως ένα μεταξύ πολλών διαφορετικών, και αποτελεσματικών, συστημάτων ιατρικής και θεραπευτικής γνώσης. Οι επιμέρους ενότητες του μαθήματος περιλαμβάνουν: μια ανθρωπολογική προσέγγιση της μέριμνας του σώματος τις σχέσεις σώματος, πνεύματος και κοινωνίας σε διαφορετικά συστήματα ιατρικής γνώσης και πρακτικής την πολιτισμική διαμόρφωση των συναισθημάτων σχετικά με την ασθένεια· τις κοινωνικές σημασίες και χρήσεις της ασθένειας· την ρύθμιση και διαχείριση των νοσούντων σωμάτων· την (κοινωνική) παραγωγή «νέων» ασθενειών τις νέες βιο-τεχνολογίες και τους επαναπροσδιορισμούς του νοήματος της ζωής που προκύπτουν από αυτές· και τα ηθικά και πολιτικά ζητήματα που σχετίζονται με την αναζωπύρωση των μεταδοτικών νόσων

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- ATKINSON, P. 1995. *Medical Talk and Medical Work: The Liturgy of the Clinic*. London: Sage.
- BARRETT, R. 1996. *The Psychiatric Team and the Social Definition of Schizophrenia. An Anthropological Study of Person and Illness*. Cambridge: Cambridge University Press.

- CONRAD, P. & KERN, P. 1986. *The Sociology of Health and Illness*. New York: St. Martins Press.
- EDWARDS, J., FRANKLIN, S., HIRSCH, E., PRICE, F. & STRATHERN, M. 1993. *Technologies of Procreation: Kinship in the Age of Assisted Conception Manchester*: Manchester University Press.
- EISENBERG, L. & WEINMAN, A. eds. 1981. *The Relevance of Social Science for Medicine*. Dordrecht: Reidel.
- FOUCAULT, M.
[χ.χ.] *Ιστορία της τρέλας*. Αθήνα: Ηριδανός.
[χχ] *Η γέννηση της κλινικής*. Αθήνα: Νήσος.
- GALLAGHER, C. & LAQUER, T. eds. 1987. *The Making of the Modern Body*. Berkeley: University of California Press.
- GOOD, B. J. 1994. *Medicine, Rationality and Experience: An Anthropological Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HAHN, R. A. 1995. *Sickness and Healing: An Anthropological Perspective*. New Haven & London: Yale University Press.
- JOHNSON, T. M. & SARGENT, C. F. eds. 1990. *Medical Anthropology: A Handbook of Theory and Method*. New York: Greenwood Press.
- WEINMAN, A. 1986. *Patients and Healers in the Context of Culture*. Berkeley: University of California Press.
- WLEINMAN, A. 1988. *The Illness Narratives: Suffering, Healing and the Human Condition*. New York: Basic Books.
- LINDENBAUM, S. 1979. *Kuru Sorcery: Disease and Danger in the New Guinea Highlands*. Palo Alto: Mayfield Publishing.
- MATTINGLY, C. 1998. *Healing Dramas and Clinical Plots: The Narrative Structure of Experience*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MURPHY, R. 1987. *The Body Silent*. New York: W.W. Norton.
- NAVARRO, V. 1976. *Medicine under Capitalism*. New York: Prodist.
- ONG, W. J. 1991. *Orality and Literacy: The Technologizing of the Word*. London: Routledge.
- RABINOW, P.

2003. *Anthropos Today: Reflections on Modern Equipment*. Princeton: Princeton University Press.
1999. *French DNA: Trouble in Purgatory*. Chicago: University of Chicago Press.
1997. *Essays on the Anthropology of Reason*, Princeton: Princeton University Press.
1996. *Making PCR: A Story of Biotechnology*, Chicago: University of Chicago Press.
- RAPP, R. 1999. *Testing Women, Testing the Fetus: the Social impact of amniocentesis in America*. London/New York: Routledge.
- RIESSMAN, C. K. 1993. *Narrative Analysis*, London: Sage.
- SAHLINS, M. 1997. *Χρήσεις και καταχρήσεις της βιολογίας: μια ανθρωπολογική κριτική της κοινωνιοβιολογίας*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- SCARRY, E. 1985. *The Body in Pain: The Making and Unmaking of the World*, New York: Oxford University Press.
- SCHEFF, T. 1966. *Being Mentally Ill: A Sociological Theory*. Chicago: Aldine.
- SCHEPER-HUGHES, N. 2001. *Saints, Scholars, and Schizophrenics: Mental Illness in Rural Ireland*. Berkeley: University of California Press.
- SONTAG, S. 1993. *Η νόσος ως μεταφορά. Το Aids και οι μεταφορές του*. Αθήνα: Ύψιλον,
- STRATHERN, M. 1992. *Reproducing the Future: Essays on Anthropology, Kinship and the New Reproductive Technologies*. Manchester: Manchester University Press.
- TAUSSIG, M. 1987. *Shamanism, Colonialism and the Wild Man: A Study in Terror and Healing*. Chicago. University of Chicago Press.
- TURNER, V. 1969. *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. Ithaca: Cornell University Press.

Διδασκαλία: Διαλέξεις

Εξετάσεις: Γραπτές

ΚΟΙΝ. 105 Κοινωνιολογία και Δίκαιο της Ανθρώπινης Αναπαραγωγής

- Υπεύθυνη:** Βασιλική Πετούση
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Σεμινάριο Επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Κοινωνιολογική προσέγγιση των τεχνολογιών και των δικαϊκών ρυθμίσεων που αφορούν ζητήματα ανθρώπινης αναπαραγωγής.
- Περιεχόμενο:** Στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα εξεταστούν οι κοινωνικές, πολιτικές, ιδεολογικές και δικαϊκές συνιστώσες ζητημάτων όπως: υιοθεσία, έκτρωση, μητρότητα-πατρότητα, υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, προγεννητικός έλεγχος. Ιδιαίτερα θα αναλυθούν οι τεχνολογίες και το δίκαιο της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής και του προγεννητικού ελέγχου ως προς τις κοινωνικές, δικαιοπολιτικές και έμφυλες διαστάσεις τους. Μεθοδολογικά, θα γίνει προσπάθεια δευτερογενούς ανάλυσης δεδομένων και συγκέντρωσης πρωτογενών δεδομένων για την κοινωνιολογική κατανόηση και ερμηνεία των παραπάνω ζητημάτων στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Προτείνεται οι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες να εργαστούν σε ομάδες διεπιστημονικής σύνθεσης.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Blackwell, Bonnie. 2001. «*Tristram Shandy and the Theater of the Mechanical Mother*», *ELH* 68(1): 81-133.
- Cartier Poland, Susan. 1997. «Landmark Legal Cases in Bioethics», *Kennedy Institute of Ethics Journal* 7(2):191-209.
- Davis-Floyd, Robbie and Carolyn Fishel Sargent (eds). 1997. *Childbirth and Authoritative Knowledge: Cross cultural Perspectives*. University of California Press.
- Dommel, F. William Jr. And Duane Alexander. 1997. «The Convention of Human Rights and Biomedicine of the Council of Europe», *Kennedy Institute of Ethics Journal* 7(3):259-276.
- Ginsburg, Faye D. and Rayna Rapp. 1995. *Conceiving the New World Order: The Global Politics of Reproduction*. University of California Press.

- Jorgensen, Henrik kjedgaard. 2000. «Paternalism, Surrogacy, an Exploitation», *Kennedy Institute of Ethics Journal* 10(1):39-58.
- Kent, Julie. 1999. *Social Perspectives on Pregnancy and Child-birth for Midwives, Nurses, and the Caring Professions*. Open University Press.
- Klugman, Craig M. 2001. «From Cyborg Fiction to Medical Reality», *Literature and Medicine* 20(1):39-54.
- Lehoux, Parcale and Stuart Blume. 2001. «Technology Assessment and the Sociopolitics of Health Technologies», *Journal of Health Politics, Policy and Law* 25(6):1083-1120.
- Mishkin, Barbara. 2000. «Law and Public Policy in Human Studies Research», *Perspectives in Biology and Medicine* 43(3):362-372.
- Potter, Nancy. 2002. «Feminism», *Philosophy, Psychiatry, & Psychology*. 8(1): 61-71.
- Rapp, Rayna. 2000. *Testing Women, Testing the Fetus: the social impact of amniocentecis in America*. Routledge
- Rothman, Barbara Katz. 2000. *Recreating Motherhood: Ideology and Technology in a Patriarchal Society*. Rutgers University Press.
- Rothman, Barbara Katz. 1993. *The Tentative Pregnancy: How Amniocentecis Changes the Experience of Motherhood*. W.W. Norton.
- Rothenberg, Karen H. 1996. «Feminism, Law and Bioethics», *Kennedy Institute of Ethics Journal* 6(1):69-84.
- Sage, William M. 2001. «The Lawyerization of Medicine», *Journal of Health Politics, Policy and Law* 2(5):1179-1195.
- Tong, Rosemarie. 1996. «Feminist Bioethics: Toward Developing a 'Feminist' Answer to the Surrogate Motherhood Question», *Kennedy Institute of Ethics Journal* 6(1):37-52.
- Walters, LeRoy. 1996. «Current and Future Issues in Assisted Reproduction», *Kennedy Institute of Ethics Journal* 6(4): 383-387.
- Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. 2002. «Γενετική Τεχνολογία και ποινικό δίκαιο», *Ποινική Δικαιοσύνη* 53(10):1052-1067.

Διδασκαλία: Διαλέξεις, συζητήσεις, παρουσιάσεις

Εξετάσεις: Γραπτές ή/και εργασίες

ΠΟΛ.101 Βιοηθική, Πολιτική Διαδικασία και Ρύθμιση

- Υπεύθυνος:** Δημήτριος Κοτρόγιαννος
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Κατανόηση των πολιτικών διαστάσεων της εφαρμογής των βιοτεχνολογιών
- Περιεχόμενο:** Το μάθημα εξετάζει τις σχέσεις βιοηθικής και πολιτικής. Ειδικότερα, εξετάζονται οι πολιτικές διαστάσεις των θεμάτων που προκύπτουν αναφορικά με τα ζητήματα (issues) βιοηθικής και τη ρύθμιση εφαρμογής νέων βιοτεχνολογιών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις διαστάσεις και τα στάδια της πολιτικής διαδικασίας που εμπλέκονται στη ρύθμιση των βιοτεχνολογιών. Το μάθημα ειδικότερα εξετάζει:
- Το αξιακό πλαίσιο, το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι ηθικές διαστάσεις όπως τίθενται (α) από την επιστήμη, (β) τη φιλοσοφική διερεύνηση και (γ) από τη συζήτηση στα πλαίσια διαφορετικών πολιτικών συστημάτων με συγκεκριμένες πολιτικές κουλτούρες. Ανθρώπινα δικαιώματα, έννοιες δημόσιου συμφέροντος (*utilitas publica*) και νέοι όροι συγκρότησης της πολιτειότητας (*citizenship*). Η σημασία των κανονιστικών πλαισίων στην κοινωνία της γνώσης
- Διδασκαλία:** Διαλέξεις
- Εξετάσεις:** Προφορικές

**ΧΗΜ. 101 Επιπτώσεις των Ανθρωπογενών Δραστηριοτήτων
 στους Βιογεωχημικούς Κύκλους:
 Από την εντοπισμένη ρύπανση στις πλανητικές αλλαγές.**

Υπεύθυνος: Ευριπίδης Στεφάνου

Διάρκεια: 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)

Στόχος: Στόχος του μαθήματος είναι η παρουσίαση των φυσικοχημικών και βιοχημικών διεργασιών που καθορίζουν την σύσταση και ως εκ τούτου την λειτουργία των οικοσυστημάτων (φυσικά ύδατα, ατμόσφαιρα, χερσαίο περιβάλλον). Για να γίνει εφικτή η παρουσίαση αυτών των διεργασιών θα παρουσιαστούν και θα μελετηθούν, κατά τη διάρκεια του μαθήματος: α) οι χημικές ισορροπίες που καθορίζουν τους βιογεωχημικούς κύκλους των στοιχείων (π.χ. κύκλος του άνθρακα), β) οι χημικές μετατροπές (βιολογικές και αβιοτικές) που υφίστανται οι χημικές ενώσεις στο υδατικό περιβάλλον με την ευρύτερη του έννοια (φυσικά ύδατα και μη, ατμόσφαιρα, χερσαία οικοσυστήματα), γ) οι φυσικοχημικές παράμετροι και αρχές που καθοδηγούν το γίνεσθαι των χημικών ενώσεων στο περιβάλλον (σχέσεις δομής-ενεργότητας), και δ) οι οικοτοξικολογικές επιπτώσεις στο ευρύτερο περιβάλλον

Περιεχόμενο: Εισαγωγή-Προσέγγιση ως προς τη Βιοηθική
Γενικά οι συνθήκες για τη διατήρηση της ζωής αναπόφευκτα συσχετίζονται με τις συνθήκες που την απειλούν. Αυτό το πρωταρχικό στοιχείο είναι ιδιαίτερα φανερό στον πολιτισμό μας, όπου διαπιστώνεται η αντίθεση ανάμεσα στην εκμετάλλευση των φυσικών πηγών και στην προστασία του περιβάλλοντος.

1) Οι άνθρωποι δημιούργησαν και επέβαλαν την δικιά τους τάξη στους άλλους οργανισμούς επιφέροντας έτσι διατάραξη στο φυσικό περιβάλλον. Οι άνθρωποι ενέτειναν (ή αναγκάστηκαν λόγω επιβίωσης) την καταστροφή της φυσιολογικής περιβαλλοντικής τάξης, με σκοπό την ανάπτυξη της πολύπλοκης δομής του κοινωνικού-οικονομικού και τεχνολογικού τους πολιτισμού. Οι άνθρωποι (ως φυσιολογικά όντα) παίζουν ένα μικρό ρόλο στο οικοσύστημα: Τα οικιακά απόβλητα και τα απορρίμματα αποτελούν μόνο ένα πολύ μικρό κομμάτι των αποβλήτων που παρά-

γουν όλες οι μορφές ζωής που συναντάμε στον πλανήτη. Εάν τα βιολογικά απόβλητα των ανθρώπων ήταν ομοιογενώς κατανεμημένα σε όλο τον κόσμο, θα επηρέαζαν με ένα σχεδόν αμελητέο τρόπο την συνολική μεταφορά ενέργειας στην οικόσφαιρα. Οι άνθρωποι μετεβλήθησαν από μη σημαντικοί φυσιολογικοί καταναλωτές σε εφευρετικά όντα και τελικά σε επιδέξιους γεωχημικούς διαχειριστές (χρησιμοποιώντας εξωτερικές ροές ενέργειας και υλικών για να οικοδομήσουν τον πολιτισμό τους και να αυξήσουν την κυριαρχία τους).

Οι άνθρωποι (ως γήινα όντα) αλληλεπιδρούν άμεσα, κυρίως με το γήινο περιβάλλον, όμως, i) εξαιτίας της αλληλεξάρτησης χερσαίων και υδατικών οικοσυστημάτων, και ii) λόγω της ευαισθησίας των υδατικών οικοσυστημάτων, η πίεση που εξασκείται στην οικολογική ισορροπία και στο περιβάλλον, λόγω της ανάπτυξης του πολιτισμού μας, αντανακλάται κατά κύριο λόγο στα υδατικά οικοσυστήματα

Διδασκαλία: Διαλέξεις, Παρουσιάσεις, Εργασίες

Εξετάσεις: Γραπτές εργασίες

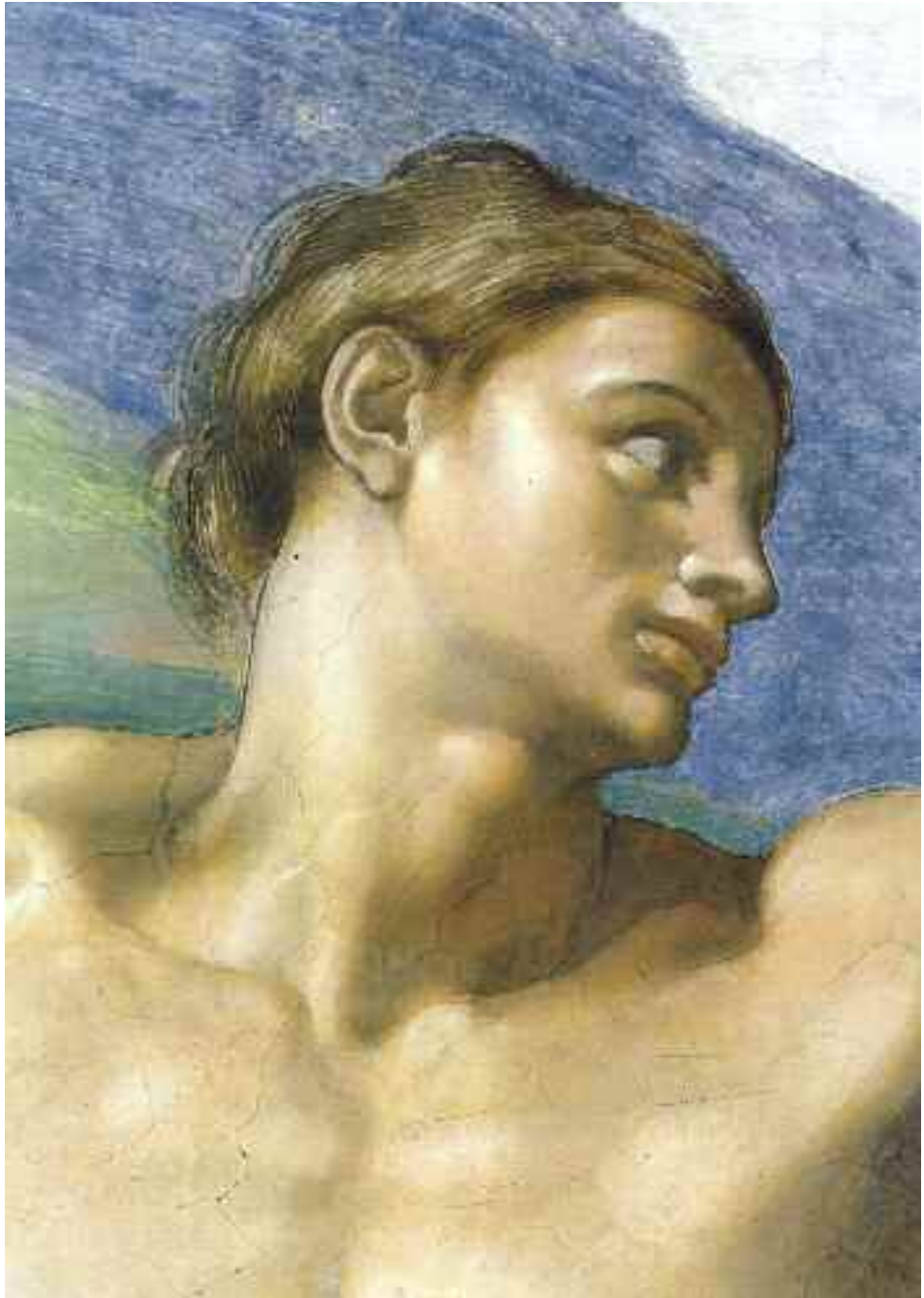

Σκίτσο του Kant, 1798

ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΥ ΕΞΑΜΗΝΟΥ

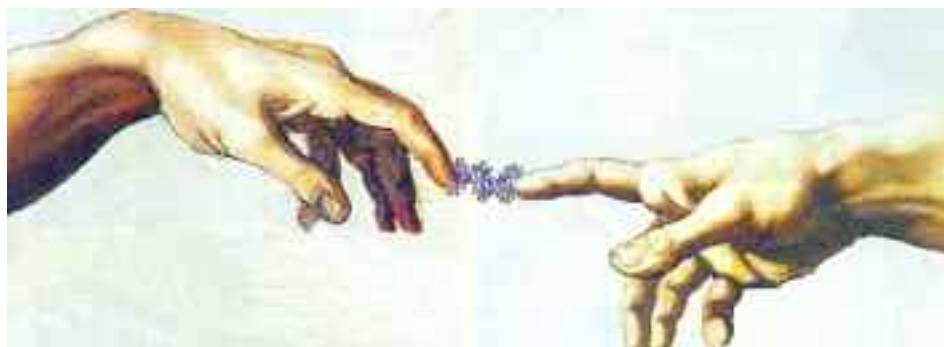

Michelangelo, *Η Δημιουργία του ανθρώπου*,
λεπτομέρεια από την οροφή της Καπέλλα Σιστίνα, Βατικανό

ΙΑΤ. 104 Βιοηθική και τέλος της ζωής

- Υπεύθυνος:** Δημήτριος Γεωργόπουλος
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Υποχρεωτικό σεμινάριο (2 δ.μ. / 7 ECTS)
- Στόχος:** Η εξοικείωση με κλινικά βιοηθικά ζητήματα του τέλους της ανθρώπινης ζωής
- Περιεχόμενο:** Ανακουφιστική θεραπεία, διάρκεια και ποιότητα ζωής, η διαφορά από το σκοτώνω στο αφήνω να πεθάνει, συνήθη και ασυνήθη θεραπευτικά μέσα, η έννοια της ματαιότητας της ιατρικής παρέμβασης, η παράταση του θανάτου, ερωτήματα για τη διακοπή της υποστηρικτικής αγωγής, ενεργητική και παθητική ευθανασία, υποβοηθούμενη αυτοκτονία.
Μεταμόσχευση ιστών και οργάνων, πιστοποίηση θανάτου, εγκεφαλικός θάνατος
- Διδασκαλία:** Συζήτηση μετά από προφορικές παρουσιάσεις σχετικών θεμάτων
- Εξετάσεις:** Προφορική παρουσίαση και παράδοση γραπτής εργασίας

ΚΟΙΝ. 102 Εφαρμογές Κοινωνικής Έρευνας σε Ζητήματα Βιοηθικής

- Υπεύθυνοι:** Κώστας Γκούνης, Βασιλική Πετούση
- Διάρκεια:** 1 Εξάμηνο. Υποχρεωτικό σεμινάριο (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Εξοικείωση με βασικές ερευνητικές μεθόδους των κοινωνικών επιστημών
- Περιεχόμενο:** Εισαγωγή στην έννοια, το περιεχόμενο και την εφαρμογή ποιοτικών και ποσοτικών ερευνητικών μεθόδων των κοινωνικών επιστημών. Ζητήματα δεοντολογίας της έρευνας αλλά και ζητήματα εγκυρότητας, αξιοπιστίας και συνεπειών από την εφαρμογή συγκεκριμένων μεθόδων θα προσεγγιστούν και θα αναλυθούν κριτικά. Έμφαση θα δοθεί στον τρόπο με τον οποίο οι ερευνητικές μέθοδοι και τεχνικές των κοινωνικών επιστημών εφαρμόζονται σε ζητήματα βιοηθικής

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Γεωργούσης, Παναγιώτης. 1991. *Στατιστική Εφαρμοσμένη στις Επιστήμες της Συμπεριφοράς*. Αθήνα.
- Καλαματιανού, Αγλαία. 1999. *Κοινωνική Στατιστική: Μέθοδοι Μονοδιάστατης Ανάλυσης*, Αθήνα: Εκδοτικές Επιχειρήσεις «Το Οικονομικό».
- Κατσίλης, Ιωάννης. 1997. *Περιγραφική Στατιστική Εφαρμοσμένη στις Κοινωνικές Επιστήμες και την Εκπαίδευση με Έμφαση στην Ανάλυση με Υπολογιστές*, Αθήνα: Guternberg.
- Κυριαζή, Ν. 1998. *Η Κοινωνιολογική Έρευνα*, Αθήνα: Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις.
- Μακράκης Βασίλης. 1997. *Ανάλυση δεδομένων στην Επιστημονική Έρευνα με τη χρήση του SPSS. Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Guterberg.
- Agar, M. 1980. *The Professional Stranger*, Orlando: Academic Press.
- Atkinson, P., 1995. *Medical Talk and Medical Work: The Liturgy of the Clinic*. London: Sage.

- Black, Thomas, R. 1999. *Doing Quantitative Research in the Social Sciences: An Integrated Approach to Research Design, Measurement and Statistics*. London: Sage Publications.
- Brettell, C. B. ed. 1993. *When They Read What We Write*. Westport: Bergin & Garvey.
- Downey, G. L. & Dumit, J. eds. 1997. *Cyborgs and Citadels: Anthropological Interventions in Emerging Sciences and Technologies*, Santa Fe, NM: School of American Research Press.
- Eisenberg, L. & Kleinman, A. eds. 1981. *The Relevance of Social Science for Medicine*. Dordrecht: Reidel.
- Greengalgh, T. & Hurwitz, B. eds. 1998. *Narrative Based Medicine: Dialogue and Discourse in Clinical Practice*. London: BMJ Books.
- Johnson, T. M. & Sargent, C. F. eds. 1990. *Medical Anthropology: A Handbook of Theory and Method*. New York: Greenwood Press.
- Kleinman, A. 1988. *The Illness Narratives: Suffering, Healing and the Human Condition*. New York: Basic Books.
- Rabinow, P. 2003. *Anthropos Today: Reflections on Modern Equipment*. Princeton: Princeton University Press.
- Riessman, C. K. 1993. *Narrative Analysis*. London: Sage.

Διδασκαλία: Διαλέξεις, παρουσιάσεις

Εξετάσεις: Συμμετοχή σε ερευνητικές εργασίες, παρουσιάσεις και τελική εργασία

Τελετουργική μάσκα από την περιοχή του κόλπου των Παπούα, Νέα Γουινέα, Μουσείο της Ανθρωπότητας, Λονδίνο, περ. 1880

ΦΙΛ. 106 Επιστήμη και Ηθική

- Υπεύθυνοι:** Γεώργιος Μαραγκός, Σταυρούλα Τσινόρεμα
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής. Σεμινάριο (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Η εξοικείωση των φοιτητών με έννοιες, προβλήματα, μεθόδους που αφορούν την σχέση επιστήμης και ηθικής
- Περιεχόμενο:** **A. Θεωρητικά προβλήματα**
- A.1. Επιστημολογία I: Έννοιες και προβλήματα. Εισαγωγή σε βασικές έννοιες της επιστημολογίας της επιστήμης και της ηθικής. Το μεθοδολογικό ιδεώδες της αξιολογικής ουδετερότητας της επιστήμης. Γνωσιακοί μηχανισμοί και αξιολογικές κρίσεις (Γεώργιος Μαραγκός)
 - A.2. Επιστημολογία II: Έννοιες και προβλήματα. Η λογική διάκριση γεγονότων και αξιών στην παράδοση του λογικού θετικισμού (Γεώργιος Ρουσόπουλος)
 - A.3. Επιστημολογία III: Έννοιες και προβλήματα. Η σχέση γεγονότων και αξιών στη μετα-θετικιστική επιστημολογία (Γεώργιος Ρουσόπουλος)
 - A.4. Η γνώση ως δέσμευση/ανάληψη ευθύνης. Ελευθερία της έρευνας και η ηθική ευθύνη των επιστημόνων (Σταυρούλα Τσινόρεμα)
 - A.5. Μεταηθικά προβλήματα αναφορικά με τις σχέσεις επιστήμης και ηθικής (Στυλιανός Βιρβιδάκης)
 - A.6. Μεθοδολογικά ζητήματα εφαρμοσμένης ηθικής (Στυλιανός Βιρβιδάκης)
 - A.7. (i) Από τη δομή των επιστημών στην Ηθική
(ii) Περί του αναγωγισμού στις επιστήμες (Αριστέιδης Μπαλάτς)
 - A.8. Προϋποθέσεις της προσωπικότητας: η επιστημολογική συζήτηση για την σχέση νου/σώματος (Μαρία Βενιέρη)
 - A.9. Από τη Βιολογία στην Ηθική. Μεθοδολογικά ζητήματα της Εξελικτικής Ηθικής (Σταυρούλα Τσινόρεμα)

B. Ειδικά θέματα (όλοι οι διδάσκοντες)

- B.1. Η ανθρώπινη ζωή ως αξία.
- B.2. Το περιβάλλον ως αξία. Υποχρεώσεις σε σχέση με τη μη ανθρώπινη φύση
- B.3. Ηθική της έρευνας
- Ανθρώπινος πειραματισμός
 - Η εξαπάτηση στην επιστημονική πρακτική (κατασκευή δεδομένων, απόκρυψη στοιχείων, κλπ.)
 - Κατάχρηση ρόλων και επαγγελματική διαφθορά

Διδάσκοντες: Μαρία Βενιέρη, Στυλιανός Βιρβιδάκης, Αριστείδης Μπαλτάς, Γεώργιος Μαραγκός, Γεώργιος Ρουσόπουλος, Σταυρούλα Τσινόρεμα

Διδασκαλία: Διαλέξεις και παρουσιάσεις δοκιμίων από φοιτητές

Εξετάσεις: Προφορικές ή/και εκπόνηση δοκιμίων

Φρανκίνο Γκαφόρι, *Τα πειράματα του Πυθαγόρα πάνω στις σχέσεις των ήχων*, από την *Theorica Musicae*, 1492, Εθνική Βιβλιοθήκη Μπραϊντένσε, Μιλάνο

ΦΙΛ. 108 Αρεταϊκή Ηθική και Βιοηθική

- Υπεύθυνος:** Γεώργιος Καραμανώλης
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχοι:** Η εξοικείωση των φοιτητών με βασικές έννοιες της αρεταϊκής ηθικής και η αξιοποίησή της στη προσέγγιση βιοηθικών ζητημάτων
- Περιεχόμενο:** Η αρεταϊκή ηθική είναι μία από τις τρεις σημαντικές κανονιστικές παραδόσεις της ηθικής, δίπλα στην δεοντολογία και τον ωφελιμισμό, οι ρίζες της οποίας ανάγονται στην αρχαία ηθική. Βασική θέση της αρεταϊκής ηθικής, που αναβίωσε με ένταση τις δεκαετίες του 60 και 70, είναι ότι το κίνητρο μιας αγαθής ηθικά πράξης δεν είναι ούτε η συμμόρφωση με κανόνες ή αρχές (δεοντοκρατία) ούτε ο υπολογισμός των συνεπειών (ωφελιμισμός) αλλά η αρετή του πράττοντος. Ως αρετή όμως δεν λογίζεται απλώς η φυσική τάση του πράττοντος για αγαθοποιία αλλά μία έλλογη κρίση σχετικά με το τι είναι αγαθό στην συγκεκριμένη περίπτωση και πώς πρέπει ναπραγματωθεί, κάτι που ο Αριστοτέλης ονόμαζε "φρόνηση". Μια τέτοια κρίση αποτελεί χαρακτηριστικό ενός τύπου ανθρώπου, του φρονίμου, ο οποίος λογίζεται ως ενάρετος στο βαθμό που δρα έτσι ή αλλιώς, επειδή αναγνωρίζει συγκεκριμένους λόγους ικανούς να τον κινητοποιήσουν προς συγκεκριμένες πράξεις, π.χ. την δήλωση της αλήθειας ως λόγο ικανό για να πει την αλήθεια, την τιμιότητα ως λόγο ικανό για να μην κλέψει, κτλ. Η φρόνηση όμως μπορεί να διακρίνει λόγους που να επιτρέπουν ακριβώς το αντίθετο, αν δηλαδή διακυβεύεται κάποιιο ανώτερο αγαθό, π.χ. η σωτηρία της πόλης ή της πατρίδας. Δημιουργείται έτσι μια μη κωδικοποιήσιμη ηθική, η οποία όμως ακριβώς γι' αυτό είναι ανοιχτή σε πολλές ενστάσεις. Μπορεί η αρεταϊκή ηθική να υποδείξει ποια πράξη πρέπει να προκριθεί, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις βιοηθικών διλημάτων; Μήπως είναι πιο πρόσφορη στην ένσταση του σχετικισμού από τις δύο άλλες παραδόσεις; Το μάθημα θα εστιάσει τόσο στην αρχαία έμφαση στην αρετή όσο και στην σύγχρονη αρεταϊκή ηθική, ιδιαίτερα στο έργο του MacIntyre και της Philippa Foot και θα συζητήσει τη βιωσιμότητα της θεωρίας.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια*, μετάφραση και σχόλια Δ. Λιπουρλής, Θεσσαλονίκη, 2005
- J. Annas, *The Morality of Happiness*, Cambridge, 1991
- F. Foot, *Natural Goodness*, Oxford, 2005
- A. MacIntyre, *After Virtue. A Study in Moral Theory*, Notre Dame, 1981

Διδασκαλία: Διαλέξεις

Εξετάσεις: Γραπτές εργασίες

Carte du Tendre, Χάρτης των συναισθημάτων και των παθών, περ. 17ος αι., Εθνική Βιβλιοθήκη, Παρίσι

ΦΙΛ. 110 Περιβαλλοντική Ηθική

- Υπεύθυνοι:** Στέργιος Πυρίντσος, Σταυρούλα Τσινόρεμα
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Η εξοικείωση των φοιτητών μ' ένα πλαίσιο ανάλυσης και κριτικής αποτίμησης πεπιοθήσεων και αρχών, οι οποίες αποτελούν υπόβαθρο και προσανατολίζουν σύγχρονες συζητήσεις στο χώρο της περιβαλλοντικής ηθικής.
- Περιεχόμενο:** Προσεγγίζονται κεντρικές θεωρίες της περιβαλλοντικής ηθικής, οι οποίες αναλύονται υπό το πρίσμα δύο διαφορετικών επιστημονικών κλάδων, της Οικολογίας και της Φιλοσοφίας. Συγκεκριμένα, οι δύο διδάσκοντες διαλέγονται πάνω σε κοινά θέματα περιβαλλοντικής ηθικής μέσα από τον επιστημονικό λόγο της Οικολογίας και τον κριτικό - κανονιστικό λόγο της Φιλοσοφίας, αντιστοίχως.
- Διερευνάται η συνάφεια κλασικών ηθικών θεωριών (καντιανής ηθικής, ωφελιμισμού, δικαιωματοκρατικών και συμβολαϊκών θεωριών) όσον αφορά στη δικαιολόγηση κριτηρίων λήψης απόφασης για περιβαλλοντικά ζητήματα. Μελετώνται, επιπλέον, σύγχρονες τάσεις στην περιβαλλοντική ηθική, όπως η βαθιά οικολογία, ο περιβαλλοντικός πραγματισμός, ο οικο-φεμινισμός, και αξιολογούνται καίρια περιβαλλοντικά προβλήματα του παρόντος.
- Ενδεικτικά, τα θέματα που θα συζητηθούν περιλαμβάνουν:
- Ζητήματα θεμελίωσης περιβαλλοντικών αξιών. Η σημασία του θεωρητικού ηθικο-πρακτικού πλαισίου
 - Ανθρωποκεντρικές και οικοκεντρικές θεωρίες
 - Καντιανή Ηθική
 - Ωφελιμισμός
 - Θεωρίες δικαιωμάτων
 - Συμβολαϊκές θεωρίες
 - Αειφορικές θεωρίες και μέλλουσες γενιές
 - Ολιστικές περιβαλλοντικές θεωρίες
 - Ηθική της Γης
 - Βαθιά Οικολογία

- Περιβαλλοντικός Πραγματισμός
- Οικοφεμινισμός
- Κοινωνική Οικολογία
- Περιβαλλοντική δικαιοσύνη, ατομική και συλλογική ευθύνη

Διδασκαλία: Διαλέξεις

Διδάσκοντες: Στέργιος Πυρίντσος, Σταυρούλα Τσινόρεμαι

Εξετάσεις: Γραπτές εργασίες

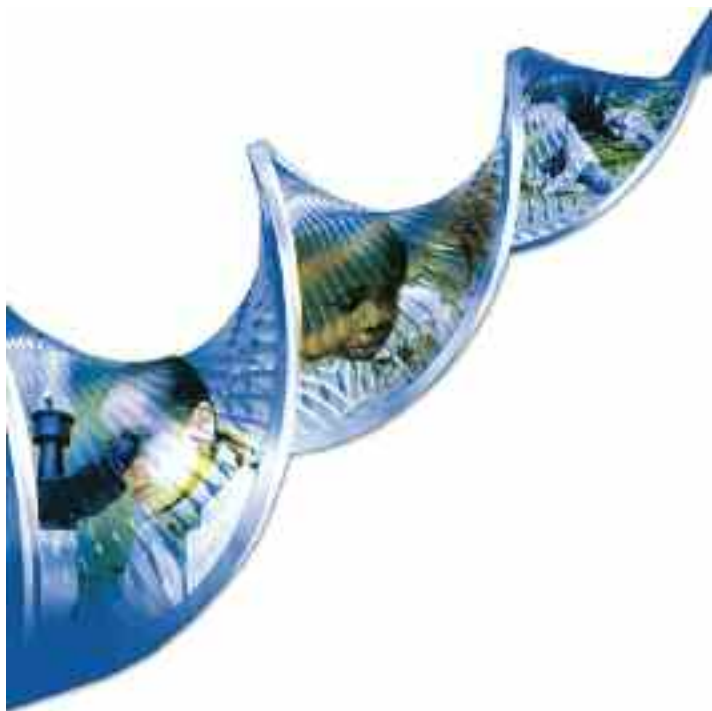
Grant Good, *Ερχεται η Άνοιξη*, 1936, Μουσείο Αμερικανικής Τέχνης Ρεϋνόντα Χάουζ, Ουίνστον-Σάλεμ, Βόρεια Καρολίνα

ΙΑΤ. 106 Κλινικές Μελέτες και Βιοηθικά Προβλήματα

- Υπεύθυνος:** Χαράλαμπος Σαββάκης
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχοι:** Εισαγωγή στο ρυθμιστικό πλαίσιο διενέργειας κλινικών μελετών, με έμφαση στα βιοηθικά προβλήματα. Παρουσίαση των νέων ρυθμίσεων σε Ευρωπαϊκό επίπεδο και της συζήτησης για τις αναπτυσσόμενες χώρες.
- Περιεχόμενο:** Το ρυθμιστικό πλαίσιο για τη διενέργεια ιατρικών μελετών πάνω σε ανθρώπους. Το νομικό-ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ευρώπη και στη χώρα μας. Ο ρόλος της φαρμακοβιομηχανίας στην ανάπτυξη ρυθμιστικού πλαισίου. Οι προκλήσεις των νέων βιο-ιατρικών τεχνολογιών. Το πρόβλημα των «ορφανών ασθενειών». Βιοηθικά προβλήματα στην εφαρμογή ενός «παγκόσμιου» ρυθμιστικού συστήματος.
- Διδασκαλία:** Διαλέξεις, παρουσιάσεις εργασιών από φοιτητές
- Εξετάσεις:** Γραπτή εργασία και προφορική παρουσίασή της

ΒΙΟ. 103 Βιολογικά Επιτεύγματα και Βιοηθική

- Υπεύθυνοι:** Στέργιος Πυρίντσος
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Η σε βάθος γνωριμία των φοιτητών με τα επιτεύγματα που αποτελούν την λεγόμενη επανάσταση στις Βιολογικές Επιστήμες
- Περιεχόμενο:** Στο μάθημα αυτό θα δοθούν στους φοιτητές συνολικώς 6-7 θέματα (με την σχετική βιβλιογραφία) για μελέτη και προετοιμασία. Ομάδες των δύο-τριών θα παρουσιάσουν σε τρίωρα "σεμινάρια" τα θέματα αυτά με επακόλουθη συζήτηση παρουσία των υπολοίπων φοιτητών και μελών ΔΕΠ
- Διδασκαλία:** Βλ. περιεχόμενο
- Εξετάσεις:** Με βάση την παρουσίαση

**ΔΙΚ. 102 Βιοτεχνολογία -
το κοινωνικό, πολιτικό, ηθικό και νομικό πλαίσιο**

- Υπεύθυνος:** Σπύρος Σημίτης
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ. μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Η εξοικείωση των φοιτητών με κοινωνικά, πολιτικά, ηθικά και νομικά ζητήματα που προκύπτουν από την ανάπτυξη της βιοτεχνολογίας
- Περιεχόμενο:** Η εξέλιξη της τεχνολογίας και οι κοινωνικές και πολιτικές της επιπτώσεις
- Οι βασικές προσδοκίες σε μία δημοκρατική κοινωνία - Το ευρωπαϊκό σύνταγμα και τα συντάγματα των κρατών - μελών - Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Δημοσιότητα της έρευνας και οι προϋποθέσεις μιας πραγματικά δημόσιας συζήτησης
- Το μονοπώλιο της γνώσης και τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας
- Νέες τεχνολογίες, νέες μορφές νομικής ρύθμισης
- Οργανωτικά μέσα - Ο διπλός ρόλος των επιτροπών ηθικής: από την επιτήρηση στην πρόγνωση
- Διδασκαλία:** Διαλέξεις σε συνδυασμό με συζήτηση και παρουσιάσεις φοιτητών
- Εξετάσεις:** Προφορικές σε μικρές ομάδες, ή/και εκπόνηση γραπτής εργασίας

ΔΙΚ. 103. Ειδικά θέματα στο Βιοδίκαιο

- Υπεύθυνος:** Τάκης Κ. Βιδάλης
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Η κατανόηση της προσέγγισης του βιοδικαίου, με ανάλυση νομοθεσίας και δικαστικών αποφάσεων σε επιλεγμένα θέματα.
- Περιεχόμενο:** Η βιοηθική δοκιμάζει σήμερα τις αξίες και την αποτελεσματικότητα των νομικών συστημάτων. Ο νομοθέτης, αλλά και ο δικαστής, καλούνται πλέον να δώσουν πρακτικές λύσεις σε πεδία όπως η υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, η ευθανασία, οι ευρεσιτεχνίες στη βιοτεχνολογία κ.λπ. Η σύνθετη υφή των σχετικών προβλημάτων και τα ηθικά διλήμματα που γεννούν, απαιτούν όχι απλώς τη στενή συνεργασία όλων των νομικών ειδικοτήτων στο θέμα της διαχείρισης της ζωής, αλλά και τη διαρκή επικοινωνία του δικαίου με τις βιολογικές επιστήμες. Η βαθμιαία εμφάνιση του «βιοδικαίου», ως ιδιαίτερου κλάδου, είναι η συνέπεια αυτής της νέας πραγματικότητας. Αντικείμενο του μαθήματος είναι η ανάδειξη της παραπάνω προβληματικής σε ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα. Στο επίκεντρο των αναλύσεων βρίσκεται, βέβαια, η κατανόηση βασικών νομικών εννοιών όπως «ζωή», «πρόσωπο», «δικαίωμα» και η κριτική τους προσέγγιση με την προσφυγή στη διεπιστημονική έρευνα.
- Διδάσκοντες:** Τάκης Βιδάλης, Αθανάσιος Παπαχρίστου, Ευάγγελος Μάλλιος
- Διδασκαλία:** Διαλέξεις
- Εξετάσεις:** Παράδοση εργασιών

**ΚΟΙΝ. 103 Γνωσιακές πρακτικές
και κοινωνική ταυτότητα του ερευνητή
των επιστημών της ζωής**

- Υπεύθυνος:** Αντώνης Αστρινάκης
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχος:** Επίγνωση σημαντικών κοινωνιοψυχολογικών παραμέτρων που, τουλάχιστον, εν μέρει καθορίζουν την συγκρότηση της επιστημονικής και ηθικής αντίληψης και πρακτικής του ερευνητή των επιστημών της ζωής
- Περιεχόμενο:** Οι γνωσιακές πρακτικές αποτελούν τον δυναμικό διαμεσολαβητικό μηχανισμό μεταξύ κοινωνικής δομής και επιστημονικού «ορθολογικού» συστήματος. Ως εκ τούτου, στο μάθημα αυτό, αρχικώς, θα αναλυθούν βασικές διαδικασίες συγκρότησης και λειτουργίας της κοινωνικής ταυτότητας (κατηγοριοποίηση εαυτού, ανάληψη-, δημιουργία- και επίτευξη ρόλου, συμπεριφορά ρόλου, ενδομαδική μεροληψία και στερεοτυποποίηση, κλπ.) του ερευνητή των επιστημών της ζωής μέσα κυρίως από τις θεωρίες της κοινωνικής ταυτότητας, της κατηγοριοποίησης του εαυτού, των κοινωνικών ρόλων και της ταυτότητας ρόλου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα αναδειχθεί μια πρώτη βασική παράμετρος διαμόρφωσης των συλλογικών και ατομικών γνωσιακών πρακτικών που ακολουθούν οι ερευνητές των επιστημών της ζωής στην δουλειά τους. Εν συνεχεία, θα αναλυθούν διαδικασίες διάρθρωσης και λειτουργίας των εξειδικευμένων μικρο-διατάξεων, μέσα κυρίως από τις θεωρίες της συμβολικής αλληλόδρασης και της εθνομεθοδολογίας, σε συνάρτηση με τις οποίες εκφράζονται, εδραιώνονται και περαιτέρω αναπτύσσονται οι πρακτικές αυτές. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα αναδειχθεί μια δεύτερη βασική παράμετρος των συλλογικών και ατομικών γνωσιακών πρακτικών, με έμφαση στην παραγωγή επιστημονικών γνώσεων και στην εφαρμογή των γνώσεων αυτών στην κοινωνία
- Διδασκαλία:** Μικτός τρόπος με παραδόσεις και εισηγήσεις φοιτητών
- Διδάσκοντες:** Αντώνης Αστρινάκης, Χρήστος Ραβάνης
- Εξετάσεις:** Προφορικές ή προαιρετική ερευνητική εργασία

**ΟΙΚ. 101 Οικολογία, Οικονομία και Ηθική:
Η προεξόφληση της αξίας των περιβαλλοντικών αγαθών
και η ηθική της διάσταση**

Υπεύθυνος: Ιωσήφ Λεκάκης

Διάρκεια: 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)

Στόχος: Η εξοικείωση των φοιτητών με την τεχνική της ανάλυσης κοινωνικού όφελους και κόστους (ΑΚΟΚ) από την εκμετάλλευση περιβαλλοντικών αγαθών και τα συναφή ζητήματα ηθικής που τίθενται

Περιεχόμενο: Στο πρώτο μέρος του μαθήματος θα γίνει μία παρουσίαση της τεχνικής ΑΚΟΚ και την εφαρμογή της αναφορικά με τα περιβαλλοντικά αγαθά. Στο δεύτερο μέρος θα παρουσιαστούν και θα συζητηθούν ζητήματα ηθικής όσον αφορά αυτή καθ' αυτή τη νομισματική αποτίμηση της αξίας των περιβαλλοντικών αγαθών στο παρόν αλλά κυρίως την προεξόφληση μελλοντικών αξιών τους

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- Hanley, Nick and Clive Spash, (1993) *Cost-Benefit Analysis and the Environment*, Aldershot: Edward Elgar.
- Pearce, David, (1993) *Economic Values and the Natural World*, London: Earthscan.
- Γεωργόπουλος, Α. (2002), *Η Περιβαλλοντική Ηθική*, Αθήνα: Gutenberg.

Διδασκαλία: Διαλέξεις

Εξετάσεις: Προφορικές εξετάσεις και μία εργασία

Υπεύθυνος: Γιώργος Καραμανώλης

Διάρκεια: 1 εξάμηνο

Στόχος: Το σεμινάριο θα εστιάσει κυρίως στην Στωϊκή ηθική και ιδιαίτερα στον κανονιστικό ρόλο που αποδίδουν στην φύση

Περιεχόμενο: Η εμφάνιση των δύο Ελληνιστικών φιλοσοφικών σχολών, του Επικουρισμού και του Στωϊκισμού σηματοδοτεί μια νέα κατεύθυνση στην ηθική φιλοσοφία. Τα επιχειρήματα και των δύο σχολών για τον τρόπο να πετύχει κανείς το ύψιστο αγαθό, την ευδαιμονία, και την αρετή που αποτελεί την βάση της βασίζονται σε μια ορισμένη ερμηνεία της φύσης και όχι μόνο στην φύση του ανθρώπου, όπως συμβαίνει στην Αριστοτελική ηθική. Οι Στωϊκοί ιδιαίτερα κάνουν λόγο για νόμους της φύσης που θα πρέπει όλοι να σέβονται προκειμένου να ζουν σε αρμονία με την φύση, και θεωρούν πως οι αρετές, το αγαθό, το δίκαιο είναι “φύσει”. Για τους Στωϊκούς όμως η φύση είναι έλλογη και η συμφωνία με την φύση μεταφράζεται σε συμφωνία με τον λόγο. Οι αντιλήψεις έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ιστορία της φιλοσοφίας επηρεάζοντας νεώτερους φιλοσόφους όπως ο Χόμπς, ο Λοκ και ο Καντ.

Διδασκαλία: Σεμιναριακή

Εξετάσεις: Δοκίμια και παρουσιάσεις

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

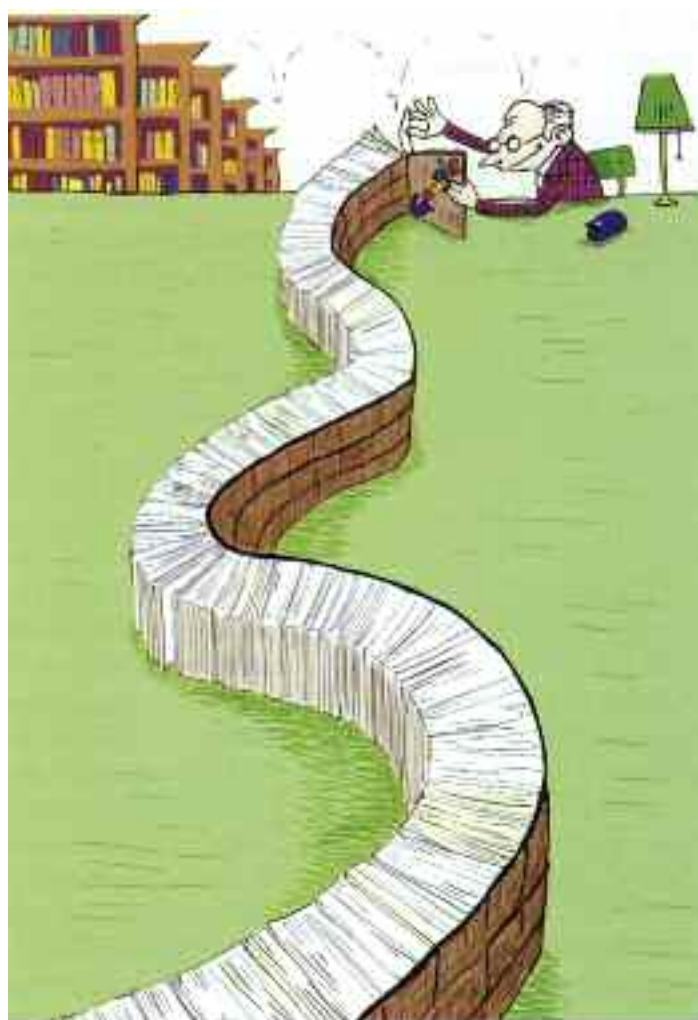
Long, A. A.- Sedley, D. N., *The Hellenistic Philosophers*, Cambridge 1987, τομ. I-II (ανθολόγιο κειμένων με μετάφραση, σχόλια, και βιβλιογραφία –βασικό βοήθημα)

Long, A. A., *Η Ελληνιστική φιλοσοφία. Στωϊκοί, Επικούρειοι, Σκεπτικοί*, Αθήνα 1987 (μτφρ. από τα αγγλικά Μυρτώ Δραγώνα-Μονάχου)

Sharples, R., *Στωϊκοί, Επικούρειοι, Σκεπτικοί*, Θεσ/νίκη 2004 (μτφρ. από τα αγγλικά)

ΦΙΛ. 112 Το ζήτημα της ελεύθερης βούλησης

- Υπεύθυνος:** Γεώργιος Καραμανώλης
- Διάρκεια:** 1 εξάμηνο. Μάθημα επιλογής (1 δ.μ. / 4 ECTS)
- Στόχοι:** Η διερεύνηση του ζητήματος της ελεύθερης βούλησης στις βασικές του πτυχές και η συζήτηση θεμελιωδών σχετικών εννοιών (αναγκαιότητα, ελευθερία, πρόσωπο, ευθύνη) και θεωριών
- Περιεχόμενο:** Η αντίληψη ότι κάποιος έχει ευθύνη μόνο όταν έχει την ελευθερία να αποφασίσει, είναι ευρέως διαδεδομένη και αναδύεται σε πολλά ηθικά και βιοηθικά ζητήματα. Δεν είναι ωστόσο σαφές τι ακριβώς σημαίνει «ελευθερία απόφασης», αν και τότε την έχει κανείς, αν και πως είναι διαφορετική από την ελευθερία δράσης, και ποια ακριβώς είναι τα αντίθετά τους. Μπορεί να αποφασίσει ελεύθερα κάποιος που πονά, που απειλείται, που φλέγεται από επιθυμία, που είναι εξαρτημένος; Αλλά και αν δεν συντρέχουν τέτοιες συνθήκες, μπορεί κανείς να αποφασίσει ελεύθερα με δεδομένους τους περιορισμούς της ιδιοσυγκρασίας του, του χαρακτήρα του, της μόρφωσής του, εν τέλει της ίδιας της ανθρώπινης φύσης; Είναι τελικά ο άνθρωπος η πηγή των αποφάσεών και των πράξεών του ή αυτές ρυθμίζονται έξωθεν, και σε ποιο βαθμό; Το πλέγμα αυτών των ερωτημάτων οριοθετεί το ζήτημα της ελεύθερης βούλησης. Το ζήτημα συζητείται ήδη από την αρχαιότητα και ιδιαίτερα έντονα στη νεώτερη και σύγχρονη φιλοσοφία και αποδεδειγμένα ιδιαίτερα απαιτητικό στο βαθμό που έχει τόσο λογική και μεταφυσική όσο και ηθική διάσταση, αλλά και στο βαθμό που επικρατεί ασάφεια και ασυμφωνία ως προς το τι ακριβώς συνιστά «ελευθερία της βούλησης». Στο μάθημα θα κάνουμε τις απαραίτητες διακρίσεις (λογική/φυσική αναγκαιότητα, ελευθερία επιλογής/πράξης, επιθυμία /βούληση) και θα συζητήσουμε τις σχετικές βασικές θεωρίες (ντετερμινισμός, συμβασιοκρατία).
- Διδασκαλία:** Το μάθημα θα είναι σεμιναριακού τύπου. Μετά από την εισαγωγή της πρώτης συνάντησης στις βασικές έννοιες, θα εργαστούμε ως ομάδα πάνω σε δοκίμια της συλλογής Watson και σε κεφάλαια του Kane (2002), (2005). Απαραίτητη η καλή αναγνωστική γνώση των αγγλικών.
- Εξετάσεις:** Εργασίες δοκιματικού χαρακτήρα
- Ενδεικτική βιβλιογραφία:**
- R. Kane (εκδ.), *The Oxford Handbook on Free Will*, Oxford 2002
 - R. Kane, *A Contemporary Introduction to Free Will*, Oxford 2005
 - G. Watson (εκδ.), *Free Will*, Oxford 2003 (2^η έκδ.)

ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Εκπόνηση Ερευνητικής Μεταπτυχιακής Εργασίας
(20.000- 25.000 λέξεων)
(6 δ.μ. / ECTS)

Τάνια Χριστοφοράτου, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Π.Μ.Σ. Βιοηθική